

D'ON VE EL LLINATGE TUDURÍ?

Antoni Tudurí

Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

Aquesta és la primera miscel·lània de l'any 2016 i em permetré una llicència pel que fa a la seva estructura i provaré de fer una breu consideració envers l'origen dels llinatges propis de Menorca.

Els arxius de què disposem indiquen que a Menorca hi ha hagut una gran varietat de llinatges. Només a Maó i considerant el primer llinatge masculí hem pogut comptar, entre els anys 1565 i 1852, més de 2.000, considerant diferents variants de grafies. Pel cap baix més de 1.800 llinatges, encara que la seva distribució és molt variable i, com és sabut, encapçalada pels Pons que, a pesar de no ser dels més antics, és el llinatge més nombrós, i de molt.

A grans trets i sense que els especialistes en l'onomàstica es puguin molestar, podem considerar diverses agrupacions de llinatges segons l'època d'arribada a l'illa; a la primera, que correspon a la conquesta (1287), Josep Mascaró Pasarius documenta llinatges

entre els que perduren Bosch, Fàbrega, Gomila, Mercadal, Olivar, Serra i Sintes. Posteriorment trobem entrades on consten el Pons (1386), Taltavull (1396), Coll (1430) i Tudurí (o Todorí) a 1485. Cal advertir que els llinatges queden enregistrats sistemàticament a partir de 1565, aproximadament, com a conseqüència de les prescripcions del Concili de Trent, però abans d'aquesta data només consten les persones que surten a qualche document escrit, especialment els d'origen notarial.

Anant al Tudurí, no tinc constància de quin és el document de l'any 1485 citat per Mascaró on surt aquest llinatge, però es de suposar que deu figurar a un paper o contracte. A l'actual terme des Castell hi ha un lloc anomenat Son Tudurí, molt a prop de Trepuçó i podria ser que consti com a primera aparició documentada.

Ara em ve a la memòria una conversa mantinguda, ja fa anys, amb na Fina Salord, qui em va demanar si sabia res d'aquest tema i li vaig respondre que aquesta era l'única referència que tenia. D'altra banda, sembla que tots els Tudurí que hi ha escampats per tot el món, vénen d'aquest primer Tudurí citat per Mascaró Pasarius i així s'acceptava. Sempre que m'han demanat l'ori-

Aquesta sí que és bona! Ara resultarà que el Tudurí és barceloní! Totes les meves teories per terra; qui ho hagués dit. Bé, idò, ja tenim feina per als historiadors i estudiosos d'onomàstica menorquina

gen del Tudurí he respost amb la nota de Josep Mascaró, és a dir que tots els Tudurí coneguts provenen de Menorca. Els primers Tudurí enregistrats als arxius sacramentals de Maó són el bateig d'Eulàlia, filla de Joan i Marieta (1565); el casament d'Antoni Tudurí i Francisquina Coll (els dos viudos, casats a l'any 1566) i l'enterrament de Bernat (o Pere, no es veu clar) a l'any 1576.

❖ **I ARA VE LA SORPRESA.** Consultant un llibret publicat l'any 1982 pel Consell Insular de Menorca i que fa referència als protocols del notari Jaume Riudavets de Ciutadella consta, textualment, «1452, 8 de febrer.- Felip Berga, mariner de Ciutadella, nomena procurador a Pere Todorí, mercader de la ciutat de Barcelona, per recuperar ro-

bes, béns i coses d'una barca o llaut preses per certes persones (f.25v)». Per tant, la referència correspon a 33 anys abans.

Aquesta sí que és bona! Ara resultarà que el Tudurí és barceloní! Totes les meves teories per terra; qui ho hagués dit. Bé, idò, ja tenim feina pels investigadors, si és que aquest tema mereix la consideració dels historiadors i dels estudiosos de l'onomàstica menorquina.

Per cert, i sense cap ànim de xafardejar, he de confessar que el meu Tudurí no és, com diuen en castellà, «pata negra». El primer Tudurí de la meua branca és Josep Tudurí Escrivà, batejat com Pastor Ermità a l'església de Sant Josep de Maó, en data 14-11-1829, de pares ignots, acompanyat pel seu fill major, Josep Tudurí Pablo, patró conegut per *Tutet*. Anys més tard, el bisbe de la diòcesi va decretar el canvi de nom i es va anotar sobre l'acte de matrimoni amb Anna Pablo Hernandez. Les raons i justificacions per aquest decret no les he pogut esbrinar, però és el primer cas de correcció que he pogut veure.

Crec que és de justícia citar els pares adoptius, Diego Tudurí Neto i Teresa Escrivà Soler, casats a Castell en data 15-8-1824, dels que arranca el meu llinatge. No obstant, val a dir que aquest matrimoni ja tenia dues filles quan van acollir a Pastor i no es pot saber la causa d'aquesta adopció.

LES GERMANES LLABRÈS PIRIS, CATALINA I MARIA

Antoni Tuduri

Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

Encara no fa un any que al **ME-NORCA** (edició del dia 10/02/2015) es va publicar un article que deia que «*los Reyes culminan la donación de la herencia de José Ignacio Balada Llabrés*». Aquesta notícia venia a tancar tot un seguit d'articles i opinions relatives al testament d'aquest milionari menorquí que havia deixat tota la seva fortuna, quantificada en més de 30 milions d'euros, a la Casa Reial espanyola, que va haver d'abonar 682.544 euros en concepte de drets de successió. Aquest personatge, mort sense descendència, va generar moltes opinions, tant a favor com, sobre tot, en contra i a posar damunt del taulell periodístic un caramull de noves força sucoses. La raó per la qual estic rememorant aquesta persona no és aquest fet més o manco pintoresc, sinó la seva relació amb una família ciutadellenca d'especial importància pel que fa a la destacada personalitat de dues germanes, Catalina i Maria Llabrés Piris; la primera, Catalina, primera

(valgui la redundància) apotecaria de les Illes Balears i la segona, Maria, primera (altre redundància) metgessa, amb plena dedicació, a les mateixes Illes. Ens trobem, idò, amb una altre parella de germanes amb una destacable projecció professional i humana.

Cal destacar que el seu pare, Joan Llabrés Moll, industrial sabater ciutadellenc, va decidir que per mor de que la seva filla menor Maria pogués estudiar Medicina a Barcelona, va vendre la seva fàbrica i van passar a viure a la capital catalana, on la germana major, Catalina, va estudiar a la Facultat de Farmàcia. Encara que es comenta que son pare no va ser partidari de que Maria es casés, ja que ell li va dir que li havia donat estudis per tal de que no depengués de cap home, les dues germanes es van casar; Maria amb Severiano Arregui i Catalina amb un Balada del que no sé el nom i que és el pare de José Ignacio Balada Llabrés, a qui he citat abans.

A sa doctora Maria encara la recordo, d'al·lot, per Maó, petita i somrient, moguda com una espira, on va desenvolupar una llarga carrera professional. Només recordar que va arribar als 93 anys (Ciutadella, 1904 - Tenerife, 1997) i que l'any 1981 va ser guardonada pels seus col·legues metges amb la medalla d'or del col·legi amb motiu dels seus 50 anys com a col·legiada.

Prou li va servir la seva professió per tal de no dependre de cap home, ja que el seu va morir a les darreries de l'any 1936, any de la desgraciada guerra incivil espanyola, deixant només una filla. En definitiva, es tracta d'una altra dona pionera en el món científic i professional del nostre país.

Pel que fa a Catalina (Ciutadella, 1901 - 1983,) casada amb el Balada pare de José Ignacio, va tornar a Ciutadella un cop acabada la carrera de Farmàcia i va comprar l'establiment d'estil modernista inaugurat l'any 1909 per Miquel Seguí Petrus, que va ser regentat pel seu germà Bartomeu (mort l'any

1917) i que va ser adquirit pe l'apotecari Gabriel Martí i Bella. La compra es va fer, pel que sembla, l'any 1926 i la va gestionar fins que les forces físiques li van permetre. El seu únic fill, José Ignacio, va tancar la farmàcia de Ses Voltes poc després.

És prou preocupant que una nissaga d'aquesta categoria es recordi per un fet anecdòtic, el del llegat del senyor Balada a la Casa Reial espanyola, més propi dels espais televisius de xafardeig que per l'exemple d'un pare que procura pel futur de les seves filles embarcant-se en una aventura força sorprenent. El resultat, una parella de germanes ciutadellenques que van ser les primeres a les Illes en un món, per aquells temps clarament masculí, el de la medicina i el de la farmàcia.

Els antecedents més antics documentats que hem trobat de la branca Llabrés corresponen al matrimoni celebrat a Ciutadella entre Joan Llabrés i Miquela Guardia en data 30/11/1594, mentre que la branca Piris se'ns atura al matrimoni dels seus avis Francesc Piris i Joana Calafat, sense més dades.

Pel que fa a les relacions de sang, les germanes Llabrés Piris presenten 129 cadenes directes amb Antoni Guasch Bosch, amb 19 bots mínims; 56 cadenes amb 19 bots pel que fa a Rafael Aedo Pons i 38 cadenes amb 21 bots amb un servidor.

Miscel·lània genealògica

DEDICADA A UN 'HOMENOT' DE JOSEP PLA: SATURNINO XIMÉNEZ

Antoni Tuduri

Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

A només 5 minuts caminant del passatge de Tasso -ja citat a la miscel·lània 22-, anant cap a la mar, a Barcelona hi ha un carrer de nom Ali Bei. Aquest personatge no és altre que Domingo Badia i Llebrich (Barcelona, 01/04/1767 - Damasc, 1818), conegut per les seves aventures més o manco rocambolesques i que va ser espia i conspirador, a més d'altres ocupacions i, sobretot, bon coneixedor del món àrab. Sembla clar que Víctor Balaguer, autor del nomenclàtor de l'exemple barceloní, va emprar l'aura romàntica d'un català del que ha perdurat el seu 'àlies' sobre el seu nom verdader.

Dic això per tal de poder fer un cert paral·lelisme amb un menorquí del que no ha quedat gaire rastre i que vaig descobrir, en primer lloc, a través d'un obsequi del mestre D. Joan Hernández Mora, consistent en un exemplar d'un opuscle editat com a separata de la «Revista de Menorca» de data juny de 1952 i del que es van imprimir 100 exemplars (el meu és el número 73) i, posteriorment, mitjançant un article signat per Miquel Àngel Limón, que em va portar a l'agradable descobriment de la magistral descripció de Josep Pla al 'homenot' Sadurní Ximénez.

Avui en dia, només cal posar el seu nom a la Wikipedia de torn (Saturnino o Sadurní Ximénez; la 'x' li devia semblar més periodística i exòtica que la 'g' o la 'j') per poder llegir unes descripcions més o manco completes de la vida i miracles d'aquest periodista, escriptor, conferenciant, viatger, traductor directe de la llengua russa, conspirador i no sé quantes coses més, casat amb la filla d'un general tsarista i amic personal de Txejov (Chejov o com ho vulgueu veure escrit) amb una biblioteca de més de 25.000 llibres que van ser cremats pels bolxevics, segons va deixar dit ell mateix a una carta dirigida al president de l'Ateneu Antonio Victory. A més, de rebot, a les memòries de Francesc Cambó surt aquest personatge amb unes pinzellades prou il·lustratives del

seu tarannà. El trobà per primera vegada a Marroc l'any 1907, on feia poc s'havia produït el desembarcament a Tànger del kaiser Guillem i sembla que Sadurní Ximénez havia tingut part molt activa en la seva preparació. A més, Cambó diu textualment: «Allí vaig conèixer l'interessant aventurer que, després havia d'acompanyar-me en tants viatges». En resum i com ja he dit, un personatge que a altres contrades seria prou conegut i reconegut; autor d'un caramull d'articles periodístics, corresponsal de guerra i amb un considerable número de llibres i publicacions de tota mena i condició. Un detall de com devia ser la seva fama d'aventurer és que, fins i tot, Pío Baroja diu que se'l va trobar a Suïssa l'any 1937, quan Sadurní Ximénez havia mort a París a l'any 1933, als 80 anys, atropellat per una motocicleta. Certament, una mort massa prosaica per a un personatge de la seva categoria.

I aquí, a Menorca, qui el coneix? Crec que, apart d'uns quants lletraferits, el desconeixement és penós, com diuen avui.

Si els lectors segueixen aquestes retxes, podran saber que Saturnino (Sadurní) Ximénez (Giménez) Enrich va néixer el dia 7 de març de 1852 a l'Illa del Rei, fill de Francesc Jiménez (amb 'j') Guitet, de Barcelona i de Teresa Enrich Paulliser, de Maó, però amb ascendència documentada d'Alaior. Pel que sembla son pare era el director de l'hospital, a més de responsable del diari «El Eco de Menorca». Val a destacar que, a una de les seves cartes dirigides al president de l'Ateneu de Maó, Sadurní recorda el seu primer mestre, Josep Hospitaler, amb veritable devoció.

No seria, crec, una mala idea que els impulsors de la restauració de l'Hospital de l'Illa del Rei dediquessin qualche indret, ja fos un carrer, la plaça gran o, simplement, el banc que hi ha just a la puja da a la plaça a qui és, possiblement, un dels més destacats personatges (sinó el que més) nascuts a la *Bloody Island* del port de Maó.

Pel que fa a les relacions de sang un servidor en té 6, amb un número de bots de 21, Antoni Guasch Bosch en té 23 amb 20 bots mínims i Rafel Aedo Pons en té 14, amb només 14 bots i, fins i tot, don Joan Hernández Mora tenia 2 relacions directes, amb 19 bots.

A MARIA GRÀCIA (?), LA 'MAMÀ DELS ORANGUTANS'

Antoni Tudurí

Secció de
genealogia de
l'Ateneu de Maó

Sembla ser que hi ha coses que no tenen remei. I una d'aquestes coses és que moltes vegades, just tinc escrita una *miscel·lània*, surt un nou personatge de manera estranya i rocambolesca i li pren el lloc. Aquest cop, la sorpresa ha vingut com a conseqüència d'una passejada pel Zoològic de Barcelona (per cosa de feina, no aneu a pensar malament). Per cert, em temo que de tant citar Barcelona els lectors m'acabien posant *barcelona* o *barceloneta* de malnom, igual que vàrem fer els entremaliats estudiants de sisè de batxillerat del vell institut de la plaça del Monestir, anomenant "senyoreta Barcelona" a la professora d'història de l'art (crec recordar que es deia Taronjí i que vivia amb una germana també fadrina a tocar de l'església de Sant Josep a Maó) que, vingúes o no a compte, ens feia referències a coses de la capital del principat sempre que parlava d'algun quadre, escultura o edifici antic.

Tornant al personatge d'avui, he descobert, casualment, que el goril·la Floquet de Neu (*Copito de Nieve* en versió castellana, ambdós noms són traduccions de l'original

Snowflake, com el van batiar a la portada de la revista «National Geographic» publicada el mes de març de 1967), un dels símbols de la ciutat comtal, havia estat a Menorca devers els anys 1967 o 1968, com a turista molt especial, probablement el més conegut arreu del món.

No està de més recordar que aquest goril·la albi va ser trobat l'any 1966 a l'antiga colònia espanyola de la Guinea Equatorial i venut a un naturalista català, Jordi Sabater Pi, per 16.000 pessetes, que va ser qui el va dur a Barcelona.

La vinguda a Menorca es pot deure al fet de que els primers mesos de la seva estada al cap i casal de Catalunya els va passar al domicili particular del manescal (avui en diuen veterinari) del Zoo, de nom Roman Luera Carbó, per tal que

l'animallet es pogués adaptar al nou entorn. Sí, heu llegit bé, va ser a un pis del carrer d'Urgell on va anar a viure ja que la dona del manescal no era la primera

vegada que feia de *mare* d'animalons de diferent casta. I aquesta dona era de nom Maria Gràcia, nom molt propi de Maó, però de la que no hi ha manera d'esbrinar els llinatges; totes les notes de premsa citen el nom complet del manescal però no el de la seva dona. El que sí sembla cert és que va ser el primer primat documentat a la nostra

història turística i, potser, l'únic. Com ja he dit abans, açò devia ser a l'estiu de l'any 1967 o 1968. Probablement, si es consulta l'hemeroteca del **MENORCA**, es podrà trobar la solució de l'enigma.

Tot esperant l'ajuda dels amables lectors (qualcú s'haurà d'en recordar de tal peculiar visitant) la conjunció del nom Maria Gràcia i el seu viatge a Menorca fan suposar que la cuidadora del goril·la devia tenir certes arrels illenques prou

clavades al nostre territori. No és massa plausible anar passejant pel món, com aquell que no vol la cosa, amb un goril·la de pèl blanc.

Hala, idò, ja tenim un enigma a esbrinar. Per si de cas, reproduïm una foto *familiar* per si serveix per qualque cosa.

Òbviament, no podem establir relacions de sang entre un servidor i Floquet de neu, atès que hauríem de retrocedir uns quants milions d'anys (devers 12, segons Antoni Guasch, que és biòleg d'ofici); molt abans d'allò d'Adam i Eva que ens explicaven a l'Historia Sagrada de la nostra infantesa. No obstant, si hi ha un poc de sort, la meva relació amb Maria Gràcia es podrà concretar, quan trobem el lligam, i armar un arbre pel que es pugui gronxar l'únic goril·la blanc que han conegut els anals zoològics.

P.S. Per si qualcú no veu prou clara la intenció d'aquesta *miscel·lània*, l'autor creu oportú i convenient recordar que «l'estructura de les miscel·lànies pot variar des del diàleg a la col·lecció de cartes o epístoles, la divisió per apartats temàtics o a la reunió d'una sèrie de personatges que van divagant sobre temes proposats per un d'ells» (Wikipedia dixit), per exemple, un servidor de vostres.

Maria Gràcia i Floquet de neu

Miscel·lània Genealògica

AL 'PILOTO DE TODOS MARES', ESTEVE AMENGUAL BEGOVICH

Antoni Tudurí

Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

Crec que els lectors d'aquestes miscel·lànies convindran amb un servidor en el fet que poques coses hi ha més decebedores que ningú no escolti la música composta per un músic o no llegeixi les paraules escrites per un escriptor (encara que, tant un com l'altre, siguin un poc xerecs, com és el meu cas).

Dic açò pel fet de que, cercant personatges menorquins poc recordats pels seus paisans del segle XXI, he descobert un article publicat al menorca.info en data 9 de novembre de 2015, que només tenia enregistrades 4 entrades o lectures. Desastrós, com podeu comprendre. Aquest article, escrit per un mestre de periodistes, Joan Cantavella, duïa per títol «El marino que escribía sus crónicas de viaje», amb un subtítol que deia «Los marineros del siglo XIX tuvieron noticias directas de la Guerra de Secesión (dels Estats Units d'Amèrica) y de sus avatares por medio mundo». El personatge en qüestió no és altre que Esteve Amengual Begovich,

nat a Maó l'any 1829 i mort a Barcelona l'any 1901.

Aquesta referència m'ha dut a recordar la figura de Sadurní Ximénez, comentada a la miscel·lània nº 26, on es citaven algunes peculiaritats d'aquest menorquí, com era l'haver estat un pioner de la responsalia periodística de guerres i altres desastres i haver nascut a l'Illa del Rei,

l'any 1853, on son pare (també periodista) sembla que va ser el director o, potser, administrador. D'altra banda, a aquest article tan poc llegit, es comenta que la seva figura ha estat objecte de la tesi doctoral de Miquel Àngel Limón Pons i, a més, recercant dades d'aquest navilier-navegant-escriptor-polític i periodista, he trobat un altre article publicat al MENORCA (versió paper) el dilluns 18 de maig de 2015, escrit per F. Xavier Pardo de Campos, i titulat «Aquí, y en Sebastopol». En poques paraules, a la premsa de Menorca es podien llegir a mitjans del segle XIX cròniques de guerra (i també civils i econòmiques) de l'altra banda del món, tant de l'orient com del ponent, amb una qualitat equiparable

a les publicades a les planes dels diaris de les principals capitals europees.

Un altre paral·lelisme amb Sadurní Ximénez és que havia nascut 24 anys abans a la mateixa Illa del Rei, encara que son pare, Pere Amengual Vacarisses (o Vaquerisses) era un simple zelador de l'hospital, no el director o administrador, com era el cas de Ximénez. I ja tenim tres coincidències: lloc de naixement,

lloc de treball dels pares i professió; periodistes els dos. Esteve quedà orfe als 3 anys i la seva vida és un seguit de dificultats que supera d'una forma admirable, fins a arribar a ser un pròcer de la vida de Barcelona. Va ser edil de l'Ajuntament barceloní, tesorero de l'Ateneu barcelonès i, una altra coincidència, força sor-

prement, va ser amic d'un altre maonès (encara que d'origen gironí), principal inductor de l'erecció del monument a Cristòfol Colom. Es tracta d'Antonio Fajas Ferrer, també escriptor i periodista, nat a Maó l'any 1813, de qui, sens dubte, ens parlarà el Dr. Limón Pons un dia qualsevol que espero no sigui massa llunyà. Hi ha molta tela (marinera, és clar) a tallar.

Una altra curiosa coincidència és que a l'any 1879 es publica un llibre amb el títol «Discursos acerca de la industria naviera que ante la Junta de Agricultura y Comercio de Barcelona pronunció don Esteban Amengual», imprès a la impremta de L. Tasso hijo (fill, és clar, de Lluís Tasso Gonyalons, citat a la miscel·lània nº 22).

A l'arxiu municipal de Maó consta el casament d'Esteban Amengual Begovich (39 anys) amb Praxedes Biale Coll (19 anys) i el naixement de la seva primera filla Olímpia Amengual Biale, l'any 1869. L'hemeroteca de «La Vanguardia» va plena de referències a aquest personatge menorquí. El títol d'aquesta miscel·lània reflecteix l'ofici del nuvi que consta a l'acta de casament: «Piloto de todos mares».

El primer Amengual del que tenim coneixement és Antoni Amengual, viuado dos vegades, casat amb Margarita Jaume, també viuada, celebrat a Ciutadella en data 19/03/1673, segurament d'origen mallorquí els dos.

Seguint el costum, un servidor té 33 relacions directes amb un nombre mínim de 12 bots, mentre que Antoni Guasch en té 16, amb 18 bots mínims i Rafael Aedo Pons en té 2, amb 20 bots.

PS. Un amable lector del MENORCA, Basilio Ferrer, ens ha comunicat que la visita a Menorca de Floquet de neu no es va produir mai, a pesar que la premsa de Barcelona així ho va dir. La notícia, pel que sembla, va ser desmentida; el que sí és cert és que la dona del manescal Luera es deia Gracia de primer llinatge (no de nom) i Palacín de segon i que el matrimoni era assidu visitant de l'Illa. Valgui la correcció, que farem arribar a la direcció del Zoo de Barcelona.

DEDICADA A PAULA VIVÓ MIRET, 'NA VIVONA'

Antoni Tudurí
Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

Aviu toca una miscel·lània femenina; vull dir, dedicada a una dona. I com comença a ser massa freqüent, quan en tinc una de fet, n'apareix una altra i li pren el lloc. La raó principal no és única, més tot és doble i no em queda més remei que, com deia Toni Isbert a la pel·lícula «*Bienvenido, Mister Marshall*» i encara que no sigui batalla d'enlloc, donar-vos qualque explicació.

La primera és que el dia 8 d'aquest mes es celebra el Dia Internacional de la Dona i em va semblar convenient aprofitar aquesta avinentesa per parlar d'una dona poc coneguda, però gràcies a la qual, diuen, es va poder conservar l'obra de son pare, mestre Josep Vivó i Parpal, glosador de Ciutadella i del que avui en dia tothom conserva un record destacable. Aquesta dona és una de les dues filles del matrimoni format pel ja citat Josep Vivó Parpal i Maria Miret Sastre, Paula i l'altre Jerònia, i consten dos germans, de nom Antoni i Gabriel.

He dit que diuen que Paula 'Vivona' ha propiciat que es recordi a son pare pel fet que va transcriure les gloses (cosa aquesta de l'escriure no massa freqüent per part d'una dona a aquelles èpoques) la qual cosa va permetre sobrepassar el limitat àmbit de la transmissió oral d'aquesta germana pobre de la poesia escrita.

La segona raó és que just una setmana abans, Miquel Ametller Caudes, un dels creadors del grup Soca de Mots, havia rebut a Ciutat de Mallorca un dels premis Ramon Llull, coincidint amb l'any en que es commemora el setè centenari de la mort del beat. Ja tenim, idò, una afortunada coincidència; una glosadora que va viure a cavall dels segles XVIII i XIX i un glosador que ha arribat, gloriósament, a ben entrar el segle XXI i que per molts anys sigui.

Sembla ser que la figura de la dona glosadora, com acostuma a passar en altres activitats humanes era, i encara és, prou rara. Per tant, entenc que és molt oportú rememorar la figura de 'na Vivona', reproduint la glosa que va pronunciar responent a un glosador mallorquí que li va envelar allò que diu:

«Vós que en sou sa seva fia/ de Mestre Josep Vivó,/ aquell qui té tremolor/ i quan dorm sempre somia?».

La rèplica de na Paula Vivó i Miret és molt coneguda:

«Si el pobre té tremolor,/ ell no se l'ha elcasiolat,/ ni desitja tenir-ló;/ és Déu es qui li ha enviat./ Mon pare és mestre Vivó,/ homo molt anomenat;/ moltes voltes s'ha provat/ amb glosadors de Maó;/ vós ho pensau fer millor.../ massa us veig desmanuytat. [...] // I sí que en som sa seua fia/ per defensar-lo si perd:/ que en sap més ell quan somia/ que vós quan estau despert».

Un servidor recorda que, d'al·lot i just davant del Bar Vidal (més tard Bar Sastre i finalment Ca'n Ripoll) del carrer Gran des Castell, un tal Batlle (?), català de Mataró (?), va posar un quiosc bastant precari, fet de fusta, on venia i llogava novel·les i altres llibres de segona lectura. I recorda també, que aquell al·lot li va comprar un exemplar de «Folk-lore menorquin de la pagesia», de Francesc d'Albranca, que era el pseudònim de Francesc Camps i Mercadal, on es reproduïa un important recull de glosats de la pagesia. I us puc ben assegurar que la impressió va ser forta.

Francesc d'Albranca, (consogre d'Àn-

JOSEP VIVÓ PARPAL
1725-1791

PAULA VIVÓ MIRET
1758-1852

ESPERANÇA PONS VIVÓ
1778-1868

GABRIEL CAMPS PONS
1809-?

FRANCESC CAMPS MERCADAL
Francesc d'Albranca
1852-1929

gel Ruiz i Pablo, que també va escriure un interessant article dedicat als glosats a «Per fer gana») presenta una altra doble coincidència força sorprenent: d'una banda, 'na Vivona', era la besàvia del doctor Camps i, d'altra banda, l'any del traspàs de Paula Vivó i l'any de naixement del futur metge i folklorista és el mateix, 1852. La besàvia encara va conviure amb el besnét prop de 6 mesos.

Paula Vivó es va casar amb Francesc Pons Viallonga, amb qui va tenir 12 fills i filles, nats els 3 primers a Ciutadella i els altres 9 a Migjorn Gran, on va anar a viure la família devers l'any 1783 i on va morir als 94 anys.

Seguint el costum, un servidor de vostès té amb Paula Vivó 9 lligams directes de sang amb 18 bots; Antoni Guasch té 42 lligams amb un número mínim de 16 bots, i Rafael Aedo té 2 lligams amb 18 bots.

P.S. Felicitacions a David Serra des Cau de Cala Corb per les seves sessions dominicals d'escola de glosats. Actuacions com aquesta permeten mirar el futur amb una certa confiança; no tot són els doblers, avui anomenats euros.

Miscel·lània genealògica

DEDICADA A FRANCESC HERNÁNDEZ MONJO, MÚSIC I PINTOR

Antoni Tudurí

Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

Va ser a l'any 1972 quan va morir una dona coneguda com Antòñita Baquero, llogatera d'una casa dels meus pares, al carrer Ruiz i Pablo de Castell, que era fadrina i sembla ser que d'origen mallorquí. Crec que no tenia altra família que una germana casada amb un almirall italià, persones de les quals tinc un record un poc tèrbol i quan la casa va quedar lliure d'estadants, vaig poder arreplegar un reclinatori (moble utilitzat per agenollar-se i resar) amb una placa commemorativa d'un viatge de Maó al sud de Itàlia passant per Barcelona a l'any 1921 i una capella de moquin de no massa qualitat artística, plena de petites figures de sants i verges, que tenia per fons una pintura a l'oli on es podia veure un veler desarborat, en plena tempesta, de nom «*Manuel*» i amb una indicació de que la seva posició estimada era a l'altre banda del món, entre les illes Marianas i Ma-

nila. Aquest oli està datat a l'any 1887 i no és altre cosa que un exvot d'una notable qualitat.

Un dia vaig decidir desmuntar aquesta pintura del moble al que servia de porta i seguint el consell de Francesc Calvet, el vaig fer emmarcar i es pot veure a la figura que il·lustra aquesta miscel·lània. La firma era de F. Hernández Monjo, de qui un servidor no en sabia quasi res, com és costum a aquestes breus ressenyes. I, per tant, no va quedar més remei que posar fil a l'agulla arxivística i històrica i investigar qui era aquesta persona. Les primeres notícies em van dur a saber que era un pintor especialitzat en temes mariners, amb una producció considerable i que encara avui en dia se'l cita periòdicament a subhastes d'art de prou qualitat. Però, a més, m'ha sorprès la seva faceta de músic i mestre i concertista de piano, d'acord amb les notícies de la premsa de finals del segle XIX i primer terç del segle XX. En resum, un artista de doble dedicació i una dilatada trajectòria artística.

♦ I QUI ERA aquest Francesc Hernández Monjo? Entrant a la gran base

de dades «Genealogia dels menorquins», d'Antoni Guasch Bosch, podem veure que era fill de Gabriel Hernández Pons i d'Isabel Monjo Gelabert, casats a Maó l'any 1856. D'altra banda, era cosí bò de l'arxiver i historiador Francesc Hernández Sanz (pare de Joan Hernández Mora) i cosí germà de Maria Tudurí Monjo, que era la mare de la saga Rubió i Tudurí. El seu pare i el seu avi van ser argenters i gravadors

d'alta qualitat artística i professional. Consta que va tenir tres germanes, Magdalena (1858); Francisca (1865) i Eufèmia (1869), però només sabem que la germana gran, Magdalena, el va sobreviure a l'any 1937, mentre que Eufèmia només va viure dos anys. De Francisca, no tenim cap dada.

En resum, un membre d'una saga d'ampla i forta dimensió artística que ha passat a un estadi de desconeixe-

ment que caldria esmenar. A l'«Enciclopèdia de Menorca», tom 17, hi ha una estimable descripció de la seva vida i obra, on es mostra una fotografia d'Hernández Monjo feta per una altre personatge destacable, el fotògraf Francesc Monjo i Monjo, de qui en

parlarem a una miscel·lània futura.

D'altra banda, em segueix intrigant l'existència del veler de dos pals «*Manuel*» a més de 14.000 milles nàutiques de Menorca, unes 110 vegades la distància que hi ha entre Ciutadella i Barcelona i com va ser possible que se li dediqués un exvot, indici clar de que va tornar a port, encara

«Barco», oli sobre tela d'Hernández Monjo

que hi hagués «*siete pies de agua en la bodega*». Potser qualcú ens podrà donar detalls d'aquest accidentat viatge a l'altre punta del món.

Com és costum, diré que un servidor té 62 línies directes de sang amb un número mínim de 16 bots, en tant que Antoni Guasch té moltíssimes més connexions directes, 234, però amb 17 bots mínims, i Rafael Aedo Pons, 69 relacions directes amb 18 bots.

Miscel·lània genealògica

A PILAR ALONSO I, DE REBOT, A FERNANDO RUBIÓ I TUDURÍ I ELS GERMANS VILADOMAT

Antoni Tudurí
Secció de
genealogia de
l'Ateneu de Maó

L'amable lector m'haurà de perdonar, però no hi ha manera de recordar on vaig llegir que un escriptor (o, potser, periodista) va dir no sé a quina publicació, al davant de no sé quin hotel (o potser un cafè), quan hi veien tres Hispano Suiza de, probablement, Francesc Cambó, Fernando Rubió i Tudurí i un altre que tampoc puc recordar, allà hi havia açò que en castellà en diuen «la flor i nata» de la societat de Barcelona. Com es pot comprovar, un rotond suspens en memòria.

No obstant, mirant de fer un exercici de gimnàstica neuronal, crec recordar que a mitjans del segle passat els llibres de text de l'Institut de Maó es venien a la plaça de Colón: a la Libreria Católica de la senyoreta Antònia Huguet i al quiosc del senyor Alias, professor de Geografia i Història (que els malcriats estudiants li dèiem Ginesito) i a l'estiu, un cop acabat el curs escolar, a tocar del quiosc s'instal·lava el carret de cas Turronero, on es venien uns gots d'orxata i, especialment, de granissat de llimona que eren una autèntica delícia.

Fa pocs anys, a conseqüència de la remodelació de la plaça, el quiosc va desaparèixer i una font que hi havia va ser substituïda per una escultura d'una senyoreta de nom Pilar Alonso, que darrerament i per mor d'una segona remodelació, aquesta escultura la van desplaçar, de manera que ara dona l'esquena a la gent que passeja per la costa de la plaça, tot mirant cap a la seva antiga ubicació i, a més, dotada d'una aixeta d'aigua que s'hi diu ben poc. Aquesta Pilar Alonso és una de les poques dones que tenen a Menorca un carrer dedicat, tal

com es va dir a la miscel·lània dedicada a la 'paritat de gènere' a aquesta mateixa secció.

♦♦ **ENTENC QUE ÉS MOLT ADEQUAT** recordar a aquesta maonesa, primera figura del món de l'espectacle barceloní i que va ser qui va estrenar molts cuplets, tant en castellà com en català. De fet, va ser la iniciadora del cuplet català, exactament el dia 17 de febrer de 1919 quan va cantar per primera vegada, al teatre Eldorado, «Les Caramelles». Qui no tingui masses cabells i, en cas de tenir-ne, siguin blancs, recordarà que per aquells anys del quiosc del senyor Alias, es va estrenar una pel·lícula titulada «El último cuplé» on Sara Montiel cantava allò que deia «Nena» o «Fumando espero», fent un *revival* dels anys 20, als que Raquel Meller, 'la Fornarina' o Pilar Alonso, eren als escenaris de *varietés* de Barcelona. L'èxit de la pel·lícula va ser extraordinari i les mares d'aquell temps recordaven les versions originals. Per cert, «Nena» va ser estrenada per Pilar Alonso i «Fumando espero» va ser un dels seus èxits més destacables i, val a dir que la música era de Joan Viladomat. Dels cuplets catalans podem destacar, a més de «Les caramelles», «El tramvia», «Els tres tombs», «La Marieta de l'ull viu», entre moltes altres.

Sobtadament, Pilar Alonso es va retirar l'any 1925, quan només tenia 27 anys i estava a dalt de tot de la fama i el triomf professional i, sense masses explicacions, es va casar i va anar a

☞ **Poc es podia pensar el Viladomat músic que el seu germà esculpiria la figura de la cupletista que li va estrenar «Fumando espero», per encàrrec d'un altre menorquí.**

viure a Madrid. Jo em pensava que s'havia casat amb un madrileny, però no; es va casar amb un enginyer de Barcelona, Josep Martí i Nogués, que va morir l'any 1964 sent director general de Cubiertas y Tejados, una de les principals empreses d'obres públiques

espanyola per aquelles dates.

Pilar va morir a Madrid l'any 1980, als 83 anys, deixant dues filles (l'únic fill mascle havia mort d'accident de cotxe, quan tenia només 26 anys) i sis nés.

I ara, potser, us demanareu que té a veure D. Fernando Rubió i Tudurí, Joan Viladomat i Pilar Alonso. Jo vos ho explicaré: l'autor de «Fumando espero», el músic Joan Viladomat, era germà de l'escriptor Josep Viladomat i aquest artista va ser l'autor tant de l'escultura de Pilar Alonso que hi ha a la plaça Colón com del conjunt escultòric que D. Fernando va regalar a la ciutat de San Agustín de La Florida. És a dir, que aquí tanquem un triangle on surten, al primer vèrtex dos germans de Manlleu (un músic i l'altre escultor), al segon vèrtex el mecenes que va encarregar i pagar les dues escultures i, al tercer, la cantant que s'honora a Maó. Poc es podia pensar el Viladomat músic que el seu germà esculpiria la figura de la cupletista que li va estrenar «Fumando espero», per encàrrec d'un altre menorquí. Caramboles de la vida!

♦♦ **PER ACABAR**, el seu nom complet era Pilar Alonso Moll, nascuda a la plaça del Príncep de Maó, on els seus pares Josep Maria Alonso Quintana i sa mare Antònia Moll Anglada regentaven una perruqueria. Una altra coincidència amb el que us he dit al començament és que tant son avi (Pasqual Alonso) com el 'turronero' havien nascut a només 90 km. de distància; un a Carcaixent i l'altre a Xixona. I una tercera anècdota: els dos avis materns de Pilar eren de Ciutadella; Joan Moll era moliner i Cristòfol Anglada era forner, una feliç influència professional de la que va néixer sa mare.

Com és costum, diré que els lligams de sang i els bots mínims entre Pilar Alonso i els membres de la secció de genealogia de l'Ateneu de Maó són: 161 lligams i 16 bots amb Antoni Guasch Bosch; 97 i 16 amb Rafael Aedo Pons i 75 i 18 amb un servidor.

DEDICADA A UN FASTUÓS PERSONATGE DEL PARAL·LEL BARCELONÍ: 'ESCAMILLO'

Antoni Tuduri

Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

Just per començar, us vull dir (sense cap vergonya) que, apart d'altres bestieses pseudo-artístiques de tota mena, un servidor ha actuat -puntualment, açò sí- dalt l'escenari de l'antic cafè concert anomenat *El Molino* del Paral·lel de Barcelona, un dia de Reis de devers l'any 1986, acompanyat per Merche Mar i el seu acordió. Els motius no vénen a compte, però sí el fet que ara, a l'adolescència de la senectut (Pedro J. Bosch, *dixit*) escrivint miscel·lànies dedicades a menorquins pràcticament oblidats, he recordat aquelles sessions *golfas* dels anys 60 i 70, quan molts dels estudiants i altres menorquins de pas per Barcelona, un dia o un altre acabaven escalfant les *butacas* o els *palcos* del petit local amb un molí a l'enfront. I qui ho negui açò d'haver estat al *garito* del Paral·lel, potser caigui en perjuri o pecat greu similar.

A la miscel·lània anterior, vam recordar a una cupletista de molt renom: Pilar Alonso, maonesa amb estàtua de bronze a la plaça Colón, de gran qualitat artística (tant l'estàtua com la cupletista), alumna

del que va ser director del Conservatori de música de Barcelona, el músic Joaquim Zamacois i Soler. Bé, idò, avui parlarem d'un altre personatge moltíssim popular a la Barcelona 'canalla' del darrer terç del segle passat qui, encara que nat a Barcelona, era d'origen purament menorquí per part de pare, com testifiquen els llinatges Pons i Camps.

A mi em voltava que qualcú m'havia dit que un dels reis de la Barcelona 'golfà', junt al inigualable Johnson i que es deia *Escamillo*, era d'origen menorquí. Un personatge de sentències moridores i ànima de l'espectacle prou picant d'El Molino. Fins i tot, cert dia un servidor de vostès li va deixar anar una pulla fent-li referència a La Mola, a la que, somriure apart, no va respondre, cosa no habitual en ell.

Aquesta anècdota ha romàs latent fins que el record de Pilar Alonso ha despertat la memòria d'aquest fet jocós.

◆ I US DEMANAREU qui és aquest *Escamillo*, glosat i enaltit per tots els periodistes del món de l'espectacle barceloní. Bé, es tracta de Josep Pons Ortiz, nat a Barcelona, fill de Joan Pons Camps, de 32 anys i nét de Llorenç Pons i de Àgueda Camps, ambdós naturals de Maó i casats en data no determinada, però que estem investigant. El pare va emigrar no sabem quan a Barcelona, encara que sí sabem la data i

lloc del naixement del seu fill Josep: exactament el dia 3 d'octubre de 1923 a la placeta de Montcada, nº 3 de Barcelona, segons diu l'acta del registre civil de Barcelona. Amb uns llinatges Pons i Camps, la branca paterna, com ja he dit abans, és d'origen menorquí indubtable. Tant punt pugui localitzar les actes corresponents, ho posaré en coneixement dels dilectes lectors.

◆ REVISANT les heme-roteques, trobem que aquest personatge havia fet de tot, incloent el treballar de netejador de calamars a París o fent *striptease* a Alemanya, a causa d'una emigració forçada a conseqüència de certes denúncies i multes derivades de actuacions teatrals que devien atemptar a *las buenas costumbres*. Una cosa era la comentada relació entre el governador civil de Barcelona el senyor Baeza Alegria i la *vedette* Carmen de Lirio i una altra, molt diferent, que les bones costums es tenien que preservar. La propietària d'*El Molino*, la inefable *doña Vicenta* deia que havia pagat a causa seva més sancions governatives que tota la resta de *l'elenco artístico* del teatre.

A les darreries de la seva vida, va acabar actuant assegut a un tron degut a que li havien amputat bona part d'un peu, i així va seguir fins que els ronyons no van aguantar

més. La seva bonhomia, encara que tenia un caràcter endimoniat, va determinar que els artistes de Barcelona li dediquessin una gala d'homenatge, al teatre Victoria, on es va recollir una quantitat que la premsa escrita de l'època va avaluar en 1.232.597 pessetes dels anys 80. La durada de l'acte d'homenatge va sobrepassar les 6 hores i hi van participar un munt d'artistes, entre els que cal destacar a Sarita

Montiel i un menorquí d'adopció prou conegut, Joan Manuel Serrat.

És obvi que sense dades concretes dels seus avantpassats no podré parlar dels 'bots' i les relacions de sang (de bon segur que n'hi deu d'haver), però ho reservaré per alguna propera miscel·lània.

P.S. Diuen els cronistes de la nit barcelonesa que el nom de guerra *Escamillo* li va donar la *vedette* Carmen de Lirio (aquella presumpta amistançada del governador civil), en honor del torero de l'òpera «Carmen» de Bizet. Deu ser cert.

DEDICADA A ONÈSIMA RIPOLL MANENT

Antoni Tudurí

Secció de
genealogia de
l'Ateneu de Maó

Malauradament, les migracions forçades com ara les sirianes o les de la pobre gent que desapareix ofegada a la nostre mediterrània són notícia de primera plana a tots els mitjans de comunicació.

Aquest trist fet em fa pensar que Menorca és una illa caracteritzada per moviments migratoris tant en sentit d'entrada com de sortida, però, per regla general, quan es parla dels moviments migratoris de Menorca, es dona major importància a les emigracions dels menorquins cap a altres països. No obstant, la població menorquina té un marcat origen de gent vinguda de fora al llarg del temps, ja sigui a través de persones arribades d'una manera discontinua i en petits grups, fins i tot individualment, ja sigui per onades de considerables dimensions de persones d'un mateix origen en un període de temps molt concentrat.

◆ **PEL QUE FA A LES EMIGRACIONS** més conegudes, cal destacar la feta cap a La Florida, devers l'any 1768, que va donar lloc a la colònia menorquina de Sant Agustí, causada per l'engany del Dr. Turnbull (un descendent d'aquesta emigració va ser el general Esteve Benet, de qui es va parlar a la miscel·lània nº 13), però la més destacable és l'emigració

massiva cap a Alger a conseqüència de la nefasta política proteccionista del rei Fernando VII, que va condemnar a una bona part de la població a la misèria al prohibir el comerç naval. Un descendent d'aquests altres emigrants és el premi Nobel Albert Camus Sintes, citat a la miscel·lània 10.

En menys de 20 anys van emigrar més de 10.000 menorquins, quasi tots al nord d'Àfrica, quedant l'illa tant minvada de personal (avui en diuen «recursos humans») que quan cap allà els anys 60 del segle XIX es va decidir la construcció de la fortalesa de La Mola (dedicada a la filla del Fernando abans citat, Isabel II) es va haver de recórrer a mà d'obra exterior, principalment eivissencs, que es van concentrar a Castell, per mor de la seva proximitat al lloc de treball, proximitat marítima, és clar. Els nouvinguts, en opinió del professor Xavier Martín, no van tenir un acolliment massa bo per part dels habitants des Castell els quals, d'altre banda, també provenien d'altres migracions anteriors, motivades per les especials condicions pròpies d'un raval del castell militar de Sant Felip. No mencionaré una tercera onada migratòria arribada a Castell als anys 60 del segle passat, procedents de Jabalquinto, per la

Dibuix a llapis fet pel fill d'Onèsima, Edmond Fernández Ripoll,

seva proximitat temporal.

◆ **AQUESTA INTRODUCCIÓ** ve a compta per tal de destacar que els llinatges eivissencs Marí, Tur, Cardona, Torres, Escandell, Ripoll i altres, van arrelar a la raval nova, encara que els primers matrimonis 'mixtes' no van ser massa primerencs, però aquesta posició de recel es va anar suavitzant fins a la plena integració

a la població autòctona. Un cas a citar és el de qui va ser batlle des Castell Josep Ripoll Marí (període 1912-1922), que es va casar en primeres núpcies amb Agnès Fuxà Pons i quan va enviudar, es casà amb Joana Manent Pablo, ambdues d'origen des Castell perfectament documentat des de el segle XVI per les dues cames, tant la branca Manent com la branca Pablo, la Fuxà i la Pons. Es dona el cas de que Joana Manent Pablo era també viuda d'un eivissenc de nom Joan Marí Marí. Del primer matrimoni van néixer quatre fills, (Maria, Joan Ciprià, Anna i Adela) i del segon els fills van ser sis (Eulògia, Sinesia, Ceferina, Leovigildo, Leandro i Onèsima).

Avui parlaré de l'última, Onèsima Ripoll Manent. A les darreries de la seva

llarga vida (Es Castell 16/02/1915 - Barcelona 19/03/2013) va escriure una autobiografia que m'ha proporcionat el seu fill Edmond i que m'ha permès conèixer a una dona de destacades virtuts artístiques, especialment la pintura y la música tant en la seva vesant creativa com interpretativa (va ser encoratjada pel propi Pau Casals) però que va haver d'encaminar la seva activitat professional cap a la pedagogia, essent directora, als 23 anys, de l'escola Nova Vida de Sant Andreu i col·laboradora directe del pedagog llibertari Joan Puig i Elias, carrera truncada per la guerra incivil. Casada amb un maonès certament peculiar, Enrique Fernández Orfila, que va anar a parar a la Índia i, posteriorment, als Estats Units, aquesta unió no va funcionar i els dos van caminar per camins diferents. Onèsima, com tants altres, va rebre des dels dos costats; emprisonada a València pels republicans a causa d'una denúncia falsa i, posteriorment, represaliada pels nacionals. L'any 1984, 47 anys més tard va ser amnistiada i reconeguda la seva titulació. Onèsima va fer de tot a aquesta vida i convé destacar la seva dedicació a la teosofia; en resum una vida d'aquestes que en diuen 'de pel·lícula'.

Per tant, una altra dona que en un entorn temporal diferent hagués destacat per la seva vesant artística, i que va sobreviure en un món ple de dificultats i malentesos, dels que un servidor la vol treure per coneixement dels seus paisans.

Seguint el costum, les seves relacions de sang amb qui escriu aquestes notes són 88, amb 11 bots, els mateixos que té Roberto Victory Manent, antic jutge de pau des Castell, encara que les seves relacions són 61. Antoni Guasch Bosch té 114 relacions directes, amb 20 bots mínims.

ALS GERMANS GOYTISOLO GAY, JOSÉ AGUSTÍN, JUAN I LUIS

Antoni Tuduri

Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

Cap allà l'any 1960 va recalar as Castell una senyora de característiques molt especials. Es tractava d'una dona d'uns 60 anys, que llegia i escrivia en llengua francesa, anava molt maquillada i la seva cal·ligrafia, punxada i inclinada a l'esquerra denotava una educació selecta a un col·legi de monges d'alta societat. Es va allotjar a una pensió molt senzilla que hi havia a la cambra de la casa on els meus pares tenien una botiga que avui en dirien «multifuncional» a la que la senyora Emilia Mercadal, mare del capellà Josep Seguí, anomenava El Siglo, perquè deia que hi trobava de tot.

Aquesta senyora, no massa agraciada físicament (i amb un nas de considerables dimensions, ho dic entre parèntesi per no ofendre), fumadora impenitent de tabac roig, amb una dicció afrancesada per mor de la pronunciació de les erres i assídua clienta del restaurant España des Castell, regentat per Llorenç Porcel i la seva dona

Magdalena Melià, es deia Montserrat de Goytisoló i va establir una relació molt cordial amb un galifardeu de 15 anys (un servidor) que va durar fins el seu traspàs a Barcelona, on havia nascut a l'any 1898. Aquesta dona manifestava una educació molt acurada i semblava que, darrerament, la vida no li havia anat massa bé. La categoria de la pensió on habitava no era gens coherent amb el seu, presumiblement, distingit origen familiar.

❖ **PER AQUELL TEMPS**, em va regalar un exemplar d'un llibre escrit per un nebot seu, de nom Juan, titulat «Fin de fiesta», amb una dedicatòria que diu: «A *tía Montse, avanzadilla liberadora de la familia*». Així va ser com vaig tenir notícia, per primera vegada, de l'escriptor Juan Goytisoló Gay. El temps em va permetre saber que ell, Juan, tenia un germà major de nom José Agustín i un altre menor de nom Luis. El primer va ser un poeta notable, en tant que Luis és un destacat escriptor i acadèmic de la *Real Academia de la Lengua*. Juan, com és públic, ha estat guardonat amb premis com són el 'Cervantes' o el 'Nacional de las Letras Españolas' (2008), distinció que també ha rebut el seu germà Luis (2013). No vull oblidar a la germana gran, Marta, morta recentment.

I si us demaneu la raó d'aquesta introducció, respondré que el segon llinatge de la senyora Montserrat de Goytisoló era Taltavull i aquest llinatge és menorquí de soca-rel. La meva dèria genealogista m'ha induït a cercar els orígens de la *tía Montse* i he pogut esbrinar que sa mare es deia Catalina Taltavull Victori (ells ho escrivien amb la grafia acabada en «y» i per aquest motiu el biògraf dels Goytisoló, Miguel Dalmau, aventura una opinió gratuïta com és el possible origen anglès del llinatge. Queda molt ufanós, però és absolutament fals, com podrem veure a la plana web «genealogia dels menorquins», d'Antoni Guasch Bosch. Els 11 germans Goytisoló Taltavull eren fills de Antonio Goytisoló Digat i de la citada Catalina Taltavull Victori i, tot seguint l'ascendència de Catalina, podem veure que era filla de Josep Pere Taltavull Garcia (o Gracias) i de Clara Victori Roig. Cal apuntar que el casament entre Antonio Goytisoló i Catalina Taltavull és conseqüència de que els pares dels nuvis eren allò que en deien *indianos*, és a dir homes que havien fet fortuna a Cuba i havien tornat a Espanya, els dos a Barcelona.

La branca Goytisoló és d'origen basc, concretament de Lekeitio, i no en farem més menció, mentre que la branca Taltavull es remunta al casament de Lluç Taltavull amb Joana Milanés Cardona, celebrat a Maó cap a l'any 1560.

La branca Victori, de clara ascendència castellana (del castell de Sant Felip, és clar) comença amb el primer Victori, aquell soldat de nom Juan de Vitoria, arribat al castell i casat a la seva

capella cap a l'any 1561 amb Serampiona Comellas. Cal destacar que hi ha una curta distància entre els dos pobles d'origen dels llinatges Goytisoló i Victori. Entre Lekeitio i Vitòria només hi ha 88 km.

Com a detall anecdòtic, sembla ser que José Agustín Goytisoló va fer les pràctiques de les milícies universitàries al *Regimiento de Infanteria Mahón 46* i, segons el seu biògraf, va jugar a futbol amb la *Unión Deportiva Mahón* al començament dels anys 50. Un altre fet a comprovar consultant l'hemeroteca del **MENORCA**. D'altre banda, potser qualcú el pugui relacionar amb una cançó amb música de Paco Ibáñez: «*Palabras para Julia*», amb lletra basada en un poema de José Agustín i dedicada a la seva filla Julia Goytisoló Carandell.

Com sempre, afegir que un servidor té 123 graus directes de sang amb els germans Goytisoló, amb 16 bots mínims; Antoni Guasch Bosch té 141 graus, amb 15 bots i Rafael Aedo Pons té 48 lligams amb només 14 bots.

MISCEL·LÀNIA DEDICADA A LA SOPRANO ROSINA TASSO

Antoni Tudurí

Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

Al començament de la meua vida professional en el món de la lumino-tècnia, a finals dels anys 60 del segle passat, a la trobada estiuenca anual, Joan Hernández Mora, em va demanar si coneixia a Maurice Dérivé (tots els accents són correctes). La meua sorpresa va ser considerable, atès que no acabava d'entendre com el mestre em rallava d'un dels millors especialistes en llum i color d'Europa, del que jo havia llegit alguns articles i fullejat més d'un llibre. La raó d'aquesta pregunta era que Maurice havia estat a Menorca en diverses ocasions, ja que era un viatger (que no turista) d'alta qualificació i que, fins i tot, havia publicat alguns articles sobre l'arqueologia illenca a revistes franceses i mantenien una notable relació epistolar amb *Don Joan*.

Molt poc temps després vaig tenir la satisfacció de conèixer personalment a Maurice Dérivé i la referència a Hernández Mora em va obrir l'accés a la seva persona com la pronunciació de 'Sésamo' obria la porta de la cova d'Alí Babà. Una altra cosa que em va sorprendre va ser que Maurice em va demanar per l'enginyer José M^a de

Guillén García, que per aquelles dates ja tenia més de 80 anys i que dirigia la «*Revista Electrotècnica*», revista on jo feia de *negre*. Per qui no estigui advertit del significat d'aquest terme en el món de les lletres, *negre* és qui, ben amagat, escriu en nom d'un altre. Bé idò jo, més que un *negre*, era tota la tribu; escrivia articles tècnics, feia de corrector d'errades i també d'estil, redactava notes diverses i, com a *negre* oficial, escrivia els articles editorials. Tot açò molt abans de l'univers informàtic d'avui en dia i quan «*word*» només volia dir «paraula» en anglès. Les galerades em deixaven els dits plens de tinta tipogràfica. Bona recordança aquesta de l'olor de la tinta; avui no crec que qualcú més jove tingui referència sensitiva semblant.

Seguint el fil (un poc tort, potser) d'aquesta miscel·lània, diré que José Mª de Guillén García va ser el fundador i promotor de la primera emissora de radio d'Espanya: EAJ-I Radio Barcelona, que va emetre la primeres ones radiofòniques el dia 14 de novembre de 1924, tot just el dia que mon pare feia 14 anys.

I seguint encara més aquest fil, cal recordar que les emissions es feien, com es va dir més endavant, en «rigorós directe», atès que no hi havia cap sistema eficient que pogués enregistrar fàcil i econòmicament la paraula i la música.

D'altre banda i cercant dades d'altres persones a citar a aquesta secció, com és

l'escultor Torquat Tasso Nadal (cosí de Lluís Tasso Gonyalons, citat a la miscel·lània n° 22), atès que la missaga Tasso té personatges per donar i per vendre, vaig topar amb una tal Rosina Tasso, soprano d'alta categoria que, periòdicament, cantava «en rigorós directe» com ja he dit abans, a Radio Barcelona. Així he tancat el cercle introductor: *Don Joan*, Maurice Dérivé, de Guillén García, «*Revista Electrotècnica*» i Radio Barcelona. Demano disculpes al lector per tan llarg circumloqui o, potser més pròpiament, rotlló macabeu. Del pare de la soprano, l'escultor Torquat Tasso, ja en parlarem un altre dia, quan li toqui, però avui la miscel·lània està dedicada a la seva filla, Rosina, per allò de la paritat de gènere (hem trobat una germana, de nom Judith Tasso Vignoli i un germà Bartomeu, també escultor). No obstant, qui vulgui saber detalls biogràfics de Torquat Tasso Nadal, pot trobar-los a la Wikipedia (preferentment en català). Re-comanable, certament.

Aquesta soprano havia nascut, pel que sembla, a Barcelona i va passar a viure a

Buenos Aires quan son pare va decidir establir-se definitivament a la capital de la Argentina. La premsa de Barcelona va plena de cites sobre les seves actuacions artístiques i val a dir que Rosina va ser deixeble directa d'Enric Granados i, sobretot

a la ciutat de La Plata, va destacar com a professora de cant. Reproduïm, tot seguit, una nota de «*La Vanguardia*» de l'any 1968:

«*Pasó por Barcelona la gran cantante Rosina Tasso, discípula de Enrique Granados, e hija del gran escultor Torcuato asso,*

la cual visitó el «Camarote Granados», donde estuvo reunida con Natalie Granados de Carreras, hija del inolvidable compositor; y con Conchita Badía, la famosa cantante barcelonesa, tan ligada a la obra de Granados. Rosina Tasso se emocionó al encontrarse en la entrada del «Camarote» con una escultura hecha por su padre y que se la había regalado éste a la Infanta Isabels.

Si heu arribat fins aquí, torno a demanar disculpes per lo feixuc de la introducció d'aquesta miscel·lània, però el fet de poder parlar en primera persona em dona una certa disculpa i justificació. A més, valida el fet de que, com es diu vulgarment, el món és un mocador.

Com de costum, dir que un servidor té 44 lligams directes amb Rosina Tasso, amb 17 bots mínims, mentre que Antoni Guasch també té 44 lligams directes de sang, amb 20 bots i Rafael Aedo Pons té 33 lligams amb 20 bots mínims.

DEDICADA A ANTONIO VELA VIVÓ, PRIMER ATLETA ESPANYOL ALS JOCS OLÍMPICS

Antoni Tudurí
Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

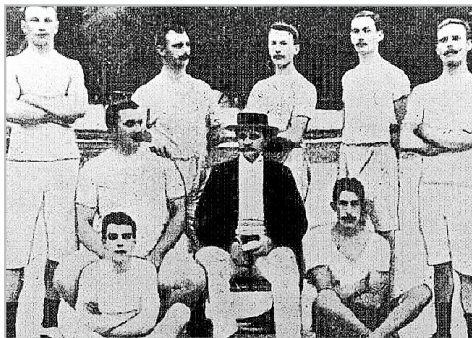

Fa poc temps vaig llegir al MENORCA que Julia Rita, filla de Fernando Rita que va participar als Jocs Olímpics de Barcelona a la disciplina de vela (Barcelona 1992), no podria participar en els Jocs de Rio d'enguany, tal com era previsible, a causa de la lesió del seu company d'equip. Hagués estat la primera vegada, pel que sembla, que un pare i una filla d'origen menorquí, haguessin competit amb l'equip espanyol en uns Jocs Olímpics, encara que les participacions de germans és més nombrosa, atès que he pogut trobar parelles com els Fitz-James (1920), Dualte (1960), Borbón (1988-1992) i Gasol (2012).

Aquesta mala notícia em va fer pensar en quina havia estat la participació històrica menorquina i, un cop més, l'hemeroteca d'«Es Diar» m'ha permès llegir que fins a 2012 només 4 esportistes havien competit als Jocs: Bet Salom, Fernando Rita, Sergi Llull i Albert Torres. Aquesta informació em va semblar curta, ja que havia sentit a dir que a Amberes (1920) havia concursat en *Doro* Pons Orfila, a qui jo havia conegut a Barcelona als anys 60 del segle passat. Mirant de confirmar aquesta recordança, m'he submergit dins de la màgica acumulació de dades del món informàtic i cercant al tal *Doro* he topat amb una notícia sorprenent, i és la presència d'Antonio Vela Vivó als II Jocs de l'era moderna celebrats a París l'any 1900.

Fent un poc d'història, com és prou sabut, a les darreries del segle XIX, concretament a l'any 1896, una partida d'illusos romàntics van anar a Atenes a tornar a celebrar aquestes competicions esportives. Diuen les cròniques que hi van participar 241 atletes, representant a 14 països, entre els que no hi havia Espanya. La renovació olímpica ja estava iniciada i, a l'any 1900, coincidint amb l'exposició Internacional de París, es van organitzar els II Jocs Olímpics moderns. En aquesta ocasió, Espanya hi participava amb 8 atletes, 2 practicants de pilota basca (que per cert van guanyar la primera medalla d'or, per no haver-s'hi presentat a la final la parella francesa), i representant de l'esgrima i 5 remers, entre els que hi havia el citat Antonio Vela Vivó, que va ser l'únic que participava a dues modalitats diferents. Val a dir que aquests dos llinatges em constaven com a inclosos a la 'genealogia dels menorquins', encara que Antonio no hi estigués enregistrat. Els possibles pares eren Antonio Vela Amat i Joana Vivó Fuentes, però no podia verificar aquest fet.

•• ALA, IDÒ, A CERCAR I RECERCAR. La consulta a l'hemeroteca de «La Vanguardia», va determinar que, certament, aquesta persona havia existit, i que havia mort a Barcelona. L'obligada visita al Registre Civil de Barcelona va permetre saber que havia mort a la ciutat comtal l'any 1950 als 78 anys i que havia nascut a Maó, sense data concreta. No havent-hi possibilitat d'anar al Registre Civil de

Antonio Vela Vivó va néixer a Maó el 22 de febrer de 1818, fill com ja ha quedat palès d'Antoni, natural de Maó i de Joana Vivó nascuda a Cuba, de pares ciutadellencs

Maó, on la demora en les respostes és molt alta i gràcies a una breu nota detectada al diari barceloní, de la que es podia deduir que el seu pare havia estat militar, el company Rafael Aedo es va posar en contacte amb l'Arxiu Militar de Segovia, que ens va proporcionar una còpia de l'història militar del que va ser capità de l'exèrcit espanyol. Tot lligava i així ho faig constar. Ens consta que va néixer a Maó en data 22/02/1818, fill com ja ha quedat palès d'Antoni, natural de Maó i de Joana Vivó nascuda a Cuba, de pares ciutadellencs.

Tornant al tema que ens ocupa, és a dir, la participació menorquina als Jocs de París de 1900 ha quedat totalment verificada i hem pogut incorporar aquest esportista a la genealogia dels menorquins d'Antoni Guasch Bosch.

Entre els molts detalls que hem trobat, n'hi ha un força interessant: a «La Vanguardia» de data 25/05/1894, a la plana 1, a l'apartat «Regatas marítimes», hi ha un paràgraf que diu textualment: «Fueron los tripulantes vencedores don Teodoro Laidico, que lucía camiseta amarilla y D. Antonio Vela que la lucía morada, los cuales recibieron una verdadera ovación». Vet aquí a dos maonesos guanyadors de regates a Barcelona.

Podríem allargar aquesta miscel·lània tant com volguéssim, però caldrà acabar com és costum. Un servidor té, com era de preveure per l'origen menorquí dels seus pares, 6 lligams directes de sang, amb un número mínim de bots de 22, mentre que Antoni Guasch té 63 lligams i 16 bots, i els lligams de Rafael Aedo Pons són 22 amb 18 bots mínims.

PS. La foto que il·lustra aquesta miscel·lània correspon al grup d'atletes de 1900, sense que puguem saber qui és qui, especialment el senyor amb capell, que té pinta de representant. Espero poder trobar una foto que ens mostri la cara de remer Vela, atès que la seva vida professional es va dedicar a la fotografia esportiva. És qüestió de temps i de sort. D'altra banda, no estaria de més que el Club Marítim de Maó fes qualche cosa per recordar-lo adequadament.

DEDICADA ALS QUATRE BISBES NATS A MENORCA

Antoni Tudurí

Secció de
genealogia de
l'Ateneu de Maó

Les nits xafogoses d'estiu són propícies a l'insomni. Açò em va passar, ja fa un munt d'anys (cap allà l'any 1980), que no podent dormir, en lloc de comptar ovelles botant tanques, em vaig dedicar a fer anar la imaginació i, passant revista als catedràtics d'universitat d'origen menorquí, en vaig localitzar 6. Per aquell temps, Menorca tenia poc més de 50.000 habitants i, per tant, l'índex de catedràtics venia a ser d'un per a cada 8.000 menorquins, miler amunt, miler avall. Seguint amb les elucubracions nocturnes, Espanya tenia, cap a l'any 1980, una població d'uns 38 milions de ciutadans i si s'apliqués a tota Espanya aquell índex d'un catedràtic per cada 8.000 habitants, resultaria que a l'Estat li corresponien unes 4.470 càtedres i considerant que el número d'universitats era de 33, la quota mitjana de càtedres per universitat era de 135, xifra molt alta al meu entendre. Fets aquests càlculs mentals, vaig poder conciliar el son, un cop intuït que la *ratio* de catedràtics menorquins *per capita* devia ser bastant més alt que la de la resta de l'Estat.

No passeu cap pena, que no parlaré de la genealogia dels catedràtics universitaris menorquins. Aquesta introducció

l'he feta per mor d'una altra nit de insomni, quan vaig trobar, trastejant per internet, una ressenya d'un llibre escrit a quatre mans (Miquel Àngel Casanovas Camps, Marc Pallicer Benejam, Guillem Pons Pons i Miquel Àngel Limón Pons) on s'explicava la vida dels 4 bisbes menorquins de naixement (Guillem Gonyalons (1642-1708), Antoni Vila (1747-1807), Manuel Moll (1897-1972) i Sebastià Taltavull (1948-)). Em va semblar que l'índex de bisbes menorquins al llarg de tota la història, era moltíssim baix.

I ara ve el més bo d'aquesta disquisició: la genealogia, germana petita i pobra de la Història, ens permet relacionar les persones i veure si hi ha alguna correlació, tal com acostumo a fer cada final de les miscel·lànies quinzenals, amb allò dels *lligams de sang* i els *bots*. I què va fer un servidor?.

Un servidor de tots vostès va cercar les arrels dels quatre bisbes i va mirar si l'actual bisbe auxiliar de Barcelona tenia res a veure (familiarment, és clar), amb els tres bisbes anteriors i, *bingo*, com diuen ara el que Arquimedes de Siracusa deia *eureka*. El bisbe Taltavull té relacions de sang directes amb els bis-

Guillem Gonyalons

Manuel Moll

Antoni Vila

Sebastià Taltavull

bes Gonyalons, Vila i Moll. Al manco, així és considerant les llistes i dades genealògiques de que disposem. En el cas de la relació entre Sebastià Taltavull i Guillem Gonyalons, cal anar fins el matrimoni entre Miquel Coll Olivar i Eulàlia Alzina Coll (any 1588) i el nombre de bots mínim és de 16. Si es tracta de la relació entre el bisbe Taltavull i el bisbe Vila, el número de bots és de 14 i

cal anar fins el matrimoni entre Cristòfol Salord Llobera i Joana Bagur Marcadal (any 1640), mentre que la connexió entre el bisbe Taltavull i el bisbe Moll es creua amb Antoni Moll Barber, casat tres vegades, la primera amb Magdalena Benejam Monjo (1760), branca de la que surt el bisbe Taltavull, la segona amb Margarita Moll Benejam (1771) que genera la branca del bisbe Moll i una tercera amb Catalina Piris Torres (1797), unió de la que neix Marc Moll Piris, però que no afecta a les relacions entre els bisbes.

Com podreu observar, la genealogia ens permet practicar uns jocs d'imaginació que poden ajudar a crear *històries* prou entretingudes. Vull suposar que, probablement, cap dels quatre autors d'aquest llibre, podia imaginar aquestes relacions familiars. O potser sí, vés a saber.

Acabant com sempre, un servidor té relacions directes amb els 4 bisbes: amb el bisbe Taltavull hi ha 334 línies, amb 20 bots; amb el bisbe Moll les línies són 77 i els bots mínims són 20, amb el bisbe Vila els lligams són 4 i els bots 18, mentre que, finalment, amb el bisbe Gonyalons les línies són 5 i els bots 16. Als companys Antoni Guasch i Rafael Aedo els he deixat descansar aquesta vegada.

JAUME OTERO CAMPS

Antoni Tudurí

Secció de
genealogia de
l'Ateneu de Maó

Dedicada a dos escultors, un d'origen menorquí -Enric Monjo Garriga- i un altre de Maó, Jaume Otero Camps.

Així com hi ha al món ciutats i pobles mariners o de terra endins, hi ha pobles i ciutats amb o sense escultures als seus carrers i places. Hi ha ciutats i pobles on trobes tot tipus d'objectes escultòrics representant persones o animals, fets tant de marbre com de bronze, i tant civils com militars i reials o corresponents a les diferents nobleses, tant l'aristocràtica com artística o científica. Una cosa no té res a veure amb l'altre, però així m'ha sortit el principi de l'article i així ho deixaré.

❖ **A MENORCA**, i parlo de memòria (ja es sap que la memòria és una de les facultats humanes menys fiables) no tenim moltes escultures pels carrers. A risc d'errar-me, apuntaré que a Ciutadella he vist set escultures, cinc que representen a persones i dues a animals. Aquestes darreres són la del be de Sant Joan (M. Quetglas) i la del cavall rampant a l'entrada a Ciutadella (de no sé qui, però amb tota seguretat l'estàtua més retratada de l'Illa) mentre que les cinc restants són la de l'almirall Ferragut (d'un escultor americà, sembla) la de Rafael Oleo (Óscar Alvaríño), la de Joan Benejam (Frederic Marès), la de Josep Mª Quadrado (també d'en Marès) i, fins fa pocs dies, el bust d'en *Mollet* (Rayó) a qui un servidor salu-

dava cada vegada que anava a l'Arxiu Diocesà. Pel que sembla, un amant furibund de la filologia romànica (o del diccionari Català Valencià Balear) se l'ha endut a casa seva per tal de poder gaudir en privat de la seva digna figura. Si hi són i jo no els he vist, ni de Ferreries a Sant Lluís passant pes Mercadal i Alaior en tinc cap imatge, com tampoc as Migjorn ni a Sant Climent. As Castell enguany han col·locat un bust de Ruiz i Pablo (Mariona Piris) davant de l'Ateneu de la vila, després de molts intents de posar al carrer a l'escriptor castellà. A Maó, si les meves informacions són certes, a més del bust dedicat a l'almirall Miranda (*es caparrot* de Waldemar Fenn), tenim el bust del Dr. Orfila (un cop més, de F. Marès), la figura a cos sencer del rei Alfons III, obra feta de marès per F. Marès (nom de pedra menorquina), una altra ubicada davant del Teatre Principal «Tàlia» (M. Quetglas), la dedicada a Pilar Alonso (Josep Viladomat), la sirenetta Mò del port, just davant de can Reynés (Leonardo Lucarini, autor també del ca «Lucas» i el moix «Negrito» de l'Esplanada) i, finalment, una figura femenina, també en bronze titulada «Estival» i obra de Jaume Otero, segons diu la placa que hi ha al bloc de pedra que la sustenta. Si n'hi ha més, o els autors no són els que he dit, prego les oportunes correccions.

❖ **DIT AÇÒ**, he observat que a Barcelona la presència d'estàtues als carrers és considerable, encara que, per regla general, els vianants no acostumem a fixarnos a què o a qui estan dedicades i, molt manco, a què o a qui representen. Si t'atures a mirar el que diu la placa, és

celona 1976), nèt de Joan Monjo Pons (maonès, dissenyador real del primer submarí espanyol, l'Ictini concebut per Narcís Monturiol), ja citat a la miscel·lània dedicada al seu avi i, un nou descobriment per a mi, les altres tres eren d'un escultor maonès de gran qualitat, que va arribar, com Monjo, a ser catequètic de l'Escola de Belles Arts de Sant Jordi de Barcelona i amb obra de molt alta qualitat i quantitat. Es tracta de Jaume Otero Camps

(Maó 1888-Barcelona 1945), fill de Victorià Otero Rodríguez (Pontevedra) i d'Anna Maria Camps Victori, de Maó però amb arrels a tota l'Illa.

normal que els altres ocupants de la via pública et mirin com a un bitxo rar. Val a recordar la cita que fa Ruiz i Pablo de l'estàtua dedicada a Clavé, al seu «Viatge tràgic de l'amo en Xec de s'Ullastrar».

I, encara major sorpresa, a un mateix suport arquitectònic coincideixen els dos artistes, un a cada banda, donant-se les espatlles, amb les dues escultures que reproduïm aquí. Es tracta de «L'Esperit Popular» de Jaume Otero i «Dona amb la imatge de la Mare de Déu» d'Enric Monjo. Si he despertat la curiositat de qualque lector, ja em dono per totalment satisfet.

Totes aquestes disquisicions m'han dut a recordar els meus primers viatges a Barcelona i que, llavors, era molt normal anar a la plaça de Catalunya a donar menjar als coloms, comprant unes bosses de veges, tot sota la presència d'un munt d'estàtues situades a la perifèria de dita plaça, totes elles de gran volum i totes elles foses en bronze, representant figures humanes, totes soles o agrupades en conjunts al·legòrics. No ha estat fins ara que m'he assabentat que el nombre de grups escultòrics és de 29 i que van ser plantades a les darreries dels anys 20 del segle passat amb motiu de la urbanització d'aquell espai no gens integrat o integrador del casc antic i de l'exemple de la ciutat comtal.

I mirant els detalls d'aquestes estàtues, m'he endut una sorpresa *morrocotuda* que diria Jardiel Poncela: de les 29, cinc (prop d'un 20 %) són obra de dos escultors d'arrel menorquina. Dues d'Enric Monjo Garriga (Vilassar de Mar 1896-Bar-

D'altra banda, no he trobat cap referència a Jaume Otero Camps a l'Enciclopèdia de Menorca, la qual cosa m'ha sorprès negativament. Maonès de naixement i amb obra a l'Esplanada de Maó mereixia ser mencionat. Què hi farem!

Atès que l'espai damunt del diari no dona per a més i suggerint que algú més expert que un servidor pugui donar millor ressò, passaré, com ja és costum, a enumerar els lligams de sang i els botes entre Antoni Tudurí Miquel, Antoni Guasch Bosch i Rafael Aedo Pons: pel primer, 64 lligams i 12 botes mínims; pel segon, 106 i 18 botes i pel tercer, 4 i 13 botes.

Miscel·lània Genealògica

EN TEMPS OLÍMPICS LI HA TOCAT A DORO PONS

Antoni Tuduri

Secció de
genealogia de
l'Ateneu de Maó

El lector m'haurà de disculpar, però aquesta vegada tenia la intenció de tornar a les miscel·lànies femenines i un cop més, s'ha torçat l'intent. La causa no és altra que la conjunció dels Jocs Olímpics i la culminació d'una troballa registral.

Per qui no hagués llegit la miscel·lània dedicada a Antonio Vela Vivó, un dels 8 primers atletes participants als Jocs Olímpics de París (1900), recordaré que el descobriment d'aquest remer maonès va ser conseqüència de la recerca de la participació de Doro Pons als Jocs d'Amberes de 1920. El tema Doro va quedar obert i bastant fosc, fins que Miquel Àngel Limón em va proporcionar uns articles periodístics on es feia ressò dels misteris que envoltaven a aquest personatge, especialment un treball publicat a «Última Hora» pel col·laborador del **ME-NORCA** Miquel Pons-Portella, on es parlava abundantment d'en Doro i que portava per títol: «El curiós cas de Teodoro Pons Domínguez», on es feia palès un munt de dubtes sobre el seu origen, començant per l'embull dels noms que va utilitzar: Diodoro, Teodoro, Heliodoro, etc. En resum un conjunt de llums i ombres que calia desentrellar.

Tot açò que dic, ara que els Jocs de Rio es-

Doro Pons als Jocs Olímpics d'Amberes de 1920

tan a punt d'acabar, m'ha fet cercar detalls d'en Doro utilitzant les eines que acostumo a emprar per a les recerques genealògiques, com ara el Registre Civil, els arxius municipals de Barcelona i, com és lògic, les dades que hi ha a la xarxa informàtica. El primer que vaig fer va ser anar al Registre Civil de Barcelona a cercar el certificat de defunció i aquest no sortia; no hi havia cap Pons Domínguez. Gràcies a la paciència i bona predisposició del funcionari que em va atendre, vàrem descobrir que hi havia un Teodoro Pons Pons, natural de Maó, nat en data 25/12/1896, fill de Francisco y de Candelaria, mort a Barcelona en data 28/08/1968. Sembla clar que el nom era Diodoro i no els altres que va fer servir al llarg de la seva com-

plicada vida. Semblava que el final quedava clar i calia fer endarrere per tal de veure quin era l'origen d'aquest maonès criat as Migjorn Gran.

I ara ve allò més bo: des del Registre Civil de Maó acabo de rebre una còpia de l'acta d'inscripció. al Registre d'en Doro on consta que va ser inscrit al jutjat de Maó en data 2 de desembre de 1896, per l'administrador de la Casa de Misericòrdia, dient que aquest al·lot havia estat dipositat al torn de la dita Casa a les «09:30 h de la noche del dia anterior, envuelto en un pañal de conchado, otro de hilo, una chambrita de algodón blanca, un pañuelo de algodón blanco y chal de lana color canela claro con cenefa más oscura, todo nuevo, excepto la chambrita que es usada»... *Y que se encontró sobre dicho niño un papel en el que se leía «por nombre le pondran Diodoro Pons y Pons».*

Total, que el dipòsit va ser fet amb prou detall i amb roba nova. L'anada posterior as Migjorn serà un tema a investigar per altres camins. La raó per la que a l'acta de defunció diu que els pares eren Francisco y Candelaria, és un altre misteri a afegir a la rocambolesca vida de l'atleta.

El que sí és també cert, és que va dedicar els seus esforços i dedicació professional, no només al Barça, sinó que també va participar amb l'equip atlètic de l'Espanyol de Barcelona, aspecte poc o gens citat quan es parla de la seva trajectòria professional.

Als meus temps estudiantils, en Doro apareixia periòdicament per la Casa de Menor-

ca del carrer Diputació 215 de Barcelona i, per tant, tinc una visió un poc difusa de la seva figura. No obstant, sí tinc un record precís d'una incidència al final de la seva vida. Pel que sembla, a les darreries, cal suposar que per dificultats econòmiques, es complementava els seus minsos ingressos amb la venda de participacions de la loteria nacional, la qual cosa va funcionar fins un dia en que al número que venia li va tocar un premi d'una certa importància. El problema va ser que en Doro, confiant amb les estadístiques, no havia comprat els dècims. Pel que es conta, sembla ser que va ser el Barça qui li va solucionar l'embull legal i va poder sortir de problema.

◆ **AQUEST FET** va ser el que va motivar que un vell contertulí de la Casa de Menorca el definís com «Un homo amb cames de cavall, un cor de toro i un cap d'ase», dit amb tot el *carinyo* del món.

Només recordar que va guanyar un caramull de curses, va ser campió d'Espanya varies vegades dels 800 i els 1.500 metres lliços i, fins i tot, va guanyar la Jean Bouin de Barcelona, la més antiga de les curses atlètiques vigents espanyoles l'any 1921, amb la samarreta de l'Espanyol.

Òbviament, no podem establir lligams de sang ni bots mínims; només volem recordar a un personatge menorquí, peculiar, estrambòtic i tot ple de misteri i indefinicions, però senzill i optimista. En Diodoro Pons Pons (no Fernández, pel que sembla).

Miscel·lània genealògica

DEDICADA A DUES DONES DES CASTELL: ANTÒNIA ORFILA I AURORA CARRETERO

Antoni Tudori

Secció de
genealogia de
l'Ateneu de Maó

Recuperant la presència femenina a aquest espai, he optat per recordar dos tipus de dona, sinó antagònics sí notablement diferents: un d'ells es recordat pel fet de lluir el seu nom a uns rètols clavats als cap de cantons del poble i l'altre per la seva pervivència a la memòria col·lectiva (que es va difuminant, malauradament i, per aquesta raó, vull reivindicar).

Quan era jovenet em va interessar saber qui era una dona de nom Antònia Orfila, que li havia pres el nom a un carrer que, pel que sembla, es denominava fins l'any 1939, com el carrer dels «faldons curts». L'origen d'aquesta denominació era atribuïda per uns a que al carrer hi habitaven soldats escocesos, aquells britànics amb «faldes curtes», interpretació tan suggestiva con la presència de Lady Hamilton al casat de Sant Antoni, però poc creïble. Una altra versió apuntava a que a aquell antic carrer del Molí hi havia alguna casa d'allò que en deien de «bergantes». Deixant de banda aquestes consideracions, l'ajut de Diego Pons ha permès conèixer l'origen d'aquest canvi de nom i que ara us resumiré.

Antònia Orfila Montañez (Es Castell, 1859-Maó 1934) era una dels 9 fills del matrimoni format per Gabriel Orfila Mercadal

i Antònia Montañez (transformat en Montañez, per l'escrivà de torn) Orfila, dels que la major part va morir molt jove i ella va disposar de bona part dels bens familiars i, atès que no es va casar, va cedir la quantitat de 4.710 pessetes al municipi des Castell, que va agrair aquesta donació, per ajudar als pobres del municipi a través dels rèdits d'aquests doblers. A l'any 1939 l'Ajuntament, en sessió plenària, va decidir dedicar-li el carrer, nomenar-la filla il·lustre des Castell i posar el seu retrat a la Sala Consistorial. L'únic que es va aconseguir va ser el canvi de nom del carrer, atès que mai s'ha pintat el seu retrat i, a més, els pobres no van veure ni un dels quasi 1.000 duros que l'anterior batlle va dedicar a altres coses, com ara la millora de l'edifici i les noves escoles públiques que mai van ser acabades i es van convertir en zona de jocs a pedrades dels al·lots. Total, un nom a uns rètols que quasi bé ningú coneix i res més.

♦♦ **CANVIANT DE PERSONATGE**, parlaré d'Aurora Carretero Guasp (Es Castell 1897-1990) de la que tinc un record d'infantesa molt clar relacionat amb les festes de comiat de l'estiu que feia un matrimoni de Maó que estiujava al carrer del Port, prop del carrer Sa Font, coincidint amb el dia de Santa Rosa

que, abans de la reordenació del santoral, es celebrava el dia 30 d'agost. Aquestes festes de comiat acostumaven a ser una sessió musical, acompanyada de pastissos i vi dolç, on hi participaven un jove de nom Benigno Miret (guitarra) i dos germans, Magí (llaüt) i Aurora Carretero Guasp (també guitarra). Entre sons, cançons, pastissos i glopets de moscatell, els grans xalaven i cantaven tot el capvespre. Aurora era petita, viva i àgil com una espurna i plena de vitalitat. La seva vida va anar plena de música, poesia i teatre, activitats que desenvolupava a l'Ateneu des Castell, mentre va ser possible. A la miscel·lània dedicada a Onésima Ripoll, vaig parlar d'una autobiografia on citava a Aurora

de la següent manera: «En la calle paralela a la nuestra y más lejana a mi mar, vivía una mujer culta e inteligente, no muy favorecida por la belleza. Era actriz y de notable calidad. Se llamaba Aurora y tenía un piano...». Aquesta dona va marcar, en certa manera, la dedicació a la música de Onésima Ripoll, i era aquesta mateixa dona que anava amb el seu germà i en Benigno a ca la senyora Rosita (Rosa Guerrero Mus) i el senyor Toni Palurdo (Antoni Camps Cardona) del carrer des Port de la meva infantesa.

En resum, dues dones del mateix poble, ambdues fadrines, Antònia

catòlica decidida i que va pretendre ajudar als pobres des Castell, sense arribar a assolir-ho i Aurora, anarquista de cap de brot, culta i artista, que van coincidir a aquest món prop de 40 anys; una amb carrer dedicat i desconeguda pel poble i l'altra recordada per bastanta gent, i de la que m'han demanat que en parlés.

Per acabar, com sempre, rallar de lligams de sang i bots, els tres components de la secció de genealogia de l'Ateneu estem emparentats repetidament i, per tant, no citarem aquestes dades, però sí destacar que les dues dones a qui hem dedicat aquesta miscel·lània no tenen, segons les dades de que disposem avui, cap lligam directe de sang.

DEDICADA A UN BON AMIC DE MARCELINO MENÉNDEZ PELAYO

Antoni Tudurí

Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

lanisme militant. Poc temps després qualcú se'n va adonar de la bes-tiesa que s'havia comès i a part dels jardins ja citats, quatre anys més tard

(1993) van dedicar un nou carrer, a prop del Nou Camp i tot just a tocar del tanatori de Les Corts, a l'insigne personatge que l'any 1888 havia presidit els Jocs Florals de Barcelona i havia, com es diu vulgarment, cantat *las verdades del barquero* davant de la Reina Regent, pronunciant un discurs en català que es pot llegir consultant *sant Google*, cosa que un servidor recomana amb especial atenció.

Què té a veure açò amb aquesta miscel·lània? Senzillament, que Marcelino Menéndez Pelayo (Santander *1856, †1912) va ser un gran amic de Josep Mª Quadrado Nieto (*Ciutadella 1819, †Palma 1896), fins al punt que va revisar i publicar, entre l'any 1893 i 1896, els articles escrits per Quadrado entre 1854 i 1873 i que duia per títol «*Ensayos religiosos, políticos y literarios*». La seva relació personal va ser de gran intensitat i qualitat.

Josep Mª Quadrado, el menor d'un estol molt nombrós de germans (els seus pares s'havien casat a Ciutadella l'any

1800 on ell va néixer a 1819), va quedar orfe de molt infant i sa mare es va desplaçar a Palma, on es va criar i es va fer un homo de bé. Es va casar ja fregant els 50 anys, amb Rosa Morell, matrimoni que no va tenir fills.

La seva ascendència paterna és clarament ciutadellenca. El primer Quadrado que ens consta és Lluís Quadrado, viudo,

que es casa a Ciutadella amb Blanca Alzina el mes de juliol de 1567 però per part de mare provenia del castell de Sant Felip, sent l'origen d'aquesta branca un soldat castellà, de nom Francisco Nieto, casat as Castell en data 12 de gener de 1584 amb Antònia Arnau Corassa de Tremol i que, d'acord amb l'opinió de l'arxiver Fernando Martí, havia nascut a Tordesillas (ciutat on es va decidir el repartiment dels nous mons entre Castella i Portugal i més coneguda pel toro que maregen i maten a aquestes dates) i que havia estat a la batalla de Lepanto. Vés a saber si va coincidir amb l'autor del «*Ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha*», Miguel de Cervantes Saavedra. Allà eren molts, però...

Aquest Nieto va passar a ser Neto molt

prest i, fins i tot, es va arribar a escriure Netto que és la grafia del llinatge de sa mare, Margarita Netto, a l'acta de casament celebrat a Ciutadella en data 31 d'agost de 1800, però tot depenia del capellà o de l'escrivent de torn, encara que Josep Mª Quadrado signava com a Nieto.

Les relacions de sang d'un servidor amb el personatge d'avui són de 6 lligams amb 13 bots mínims, amb Antoni Guasch els lligams són 86 amb 15 bots mínims i amb Rafael Aedo Pons els cadenats són 18, amb 17 bots. Pel que fa al metge Josep Francesc Quadrado Quintana, amb llinatge idèntic, els lligams són 4 amb només 11 bots, el que indica que és més proper que els altres citats. A més, Pere Quadrado Enrich, que va arribar a ser mariscal de Camp, germà d'en Francesc Quadrado que és l'avi- quart del doctor Quadrado Quintana, figura a la Sala de Menorquins il·lustres i també és Fill il·lustre de Ciutadella. En resum, a la Sala Capítular de l'Ajuntament de Maó hi ha dos parents Quadrado.

Per acabar, només dir dues coses: la primera és que resulta curiós el que diu el rètol del carrer dedicat a la seva persona a Ciutadella que el qualifica de «polígraf», denominació utilitzada a un dels programes televisius de més audiència espanyola per definir a una màquina concebuda per a detectar mentides o mitges veritats dels components del *famoseo nacional* i la segona és que el cos d'aquesta miscel·lània va ser escrita el mes d'agost del 2015, i que la tenia a la recambra per quan fes falta. Total, 13 mesos no són massa temps, simplement un respir entre personatge i personatge.

MARGARITA ORFILA TUDURÍ, PRIMERA PROFESSORA MENORQUINA AL CONSERVATORI DE BARCELONA

Antoni Tudurí

Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

Afortunadament, el conservava i vaig poder observar la feinada feta (que vaig passar a Antoni Guasch mitjançant fotos parcials de l'arbre, que podeu trobar internet a Genealogia dels menorquins per tal de què fes una transcripció a la seva gran base de

dades) i entre les fitxes controlades, a part de jo mateix, vaig trobar una tal Margarita Orfila Tudurí, que em va fer cercar les possibles relacions entre aquesta dona i un servidor. La recerca va determinar que per la part Tudurí no vaig trobar cap connexió directe, però si per altres llinatges purament menorquins. La sorpresa va ser grossa quan trobo que surt citada a la Vikipèdia, amb pèls i senyals i, a més, és la base d'un interessant treball d'Isabel Fèlix Riera, jove música maonesa prou coneguda avui en dia.

En resum, i reproduint alguns paràgrafs d'Isabel Fèlix, sembla que aquesta dona va ser la primera menorquina que va acabar els estudis superiors de Música i als catorze anys, el 10 de juliol de 1904, obté el Premi a les oposicions de l'últim curs de Solfeig, èxit del qual la premsa menorquina se'n va fer ressò. Un any més tard, el 3 de juny de 1905, va ser distingida com a alumna avantatjada de l'Escola. El març de 1907, a l'edat de disset anys és nome-

nada professora auxiliar de Solfeig i Teoria d'aquest centre, on ensenyaria durant més de cinquanta anys fins a la seva jubilació. La formació musical més àmplia la va rebre dels mestres Antoni Nicolau i Lluís Millet pel que fa a la teoria i dels mestres Daniel i Pellicer pel que fa al piano, tot i que també va rebre classes del pianista Enric Granados. El talent i la completa preparació musical de Margarida, units a la seva precocitat, no eren elements habituals en les dones de l'època. Això ve corroborat pel fet que el mes de juny de l'any 1909 es converteix en la primera dona a acabar els estudis superiors de Contrapunt i Fuga a l'Escola Municipal de Música de Barcelona, amb la qualificació de sobresaliente, situant-se així ja clarament en el camí de la composició.

Va ser al propi conservatori on va conèixer al professor valencià Frederic Alfonso i Ferrer, amb qui es va casar l'any 1913. El matrimoni va tenir sis fills i Margarita va saber compaginar la vida familiar amb la professional, seguint la seva labor docent i de composició musical. Només un dels fills no va ser músic professional, Frederic (advocat i poeta) mentre que Joan va ser violinista i compositor, Francesc, violoncel·lista i Carme, violinista.

Diu Isabel Fèlix que Margarita venia molts estius a Menorca, concretament a Castell i més concretament al carrer des Port. Vés a saber si va coincidir segurament que sí amb la senyora Rosita que vaig citar a la miscel·lània dedicada a Aurora Carretero.

Entre les petites sorpreses que depara la genealogia, val a dir que el parent col·lateral autor de l'arbre citat al principi és Fernando Orfila Flaquer, casat amb la meva cosina Maria Abadia Miquel, pare d'un altre destacat músicòleg i professor del Conservatori de València, Fernando Orfila Abadia. Sembla que la vena musical dels Orfila segueix fresca i fecunda.

❖ **ESPERO QUE ELS BONS** aficionats a la música, que a Menorca són molts, vulguin disculpar la meua ignorància sobre aquesta il·lustre compositora i professora; la miscel·lània va dirigida a la gent que, com jo mateix, no la coneixia.

I com a detall circumstancial i anecdòtic, el dia que escric aquesta miscel·lània compleix anys (80) una altra parenta comú (encara que d'enfora per la meua part, no així per part de Fernando Orfila), de nom Teresa Gimpera Flaquer, celebrada model i artista cinematogràfica de la que molts lectors, d'una certa edat, tenen segurament un agradable record. Més de 100 pel·lícules avalen aquesta opinió.

Atès que la cosa s'ha anat complicant, avui deixaré de banda els lligams de sang i els *bots* que són abundants. Un altre dia hi tornarem.

Fins fa poc temps, un servidor estava convençut que el primer menorquí que havia estat professor (en aquest cas, catedràtic) d'un conservatori superior de música era el meu bon amic Ramon Coll Huguet, que ho ha estat tant del Municipal com del Liceu de Barcelona, a més del de Sevilla.

Idò no, resulta que no és el primer professor menorquí. Una dona l'havia precedit 60 anys abans i es tracta de Margarita Orfila Tudurí, nada a Maó en data 10-09-1889 i traspassada a Barcelona el dia 29-04-1970.

❖ **ABUSANT DE LA VOSTRA** amabilitat explicaré com he arribat a conèixer a aquesta pianista. Fa molts anys -devers 25- mon pare em va comentar que un parent col·lateral, casat amb una cosina germana meua i enginyer de professió, havia construït un arbre genealògic on hi figuraven uns quants centenars de persones, i que l'havia dibuixat damunt d'una cartolina de dimensions considerables. Per aquells temps jo no anava de dèries genealògiques i aquest comentari va quedar arxivat a la part del cervell on es guarden aquestes coses. Passat el temps, vaig recordar aquesta cita i vaig demanar a l'autor de l'arbre que me'l deixes veure.

DEDICADA A FRANCESC GABRIEL ROTGER VILLALONGA, CONEGUT COM A FRA ROGER

Antoni Tudurí

Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

destacats. Avui en dia, a llocs com a Barcelona, hi ha més gent que dina a fora que a casa. I restaurants n'hi ha a cada cap de cantó, amb diferents preus i qualitats, des de *casolans* fins altres de disseny, on els aliments es desconstrueixen, es reconstrueixen, s'esterifiquen i on, apart dels fogons i cassoles de tota la vida, s'empren eines i instruments de laboratori físics-químics prou sofisticats. A certs establiments d'aquest tipus els preus són de magnitud astronòmica i,

Quan un servidor era adolescent (com deien en primer, a *s'edat burral*) només recorda haver menjat a quatre restaurants menorquins: Cas Sastre i l'Espanya des Castell, el Rocamar (més des Castell que de Maó) i la fonda Faner, de Ciutadella. Cap a l'any 1963 en Mario Faner ens va dir a quatre garlardeus de la part de Llevant, que no tornaria a anar a Maó fins que el seu amic, un tal Augusto Miranda, i conegut pes *caparrot* (estàtua esculpida per Waldemar Fenn), no el tornessin a posar allà on era abans, no a una costa plena de giravolts i de brutícia). Els responsables de les sales menjadors abans citades eren, respectivament, Mateu Sastre, Llorenç Porcel, Damià Borràs i el mencionat Mario Faner, però a les cuines manaven el propi Mateu Sastre, Magdalena Melià, Catalina Anglada (i els seus fills Josep i Damià) i a can Mario el seu germà Doro Faner, pare d'en Pau que ens ha aguiat plats literaris de molt alta qualitat.

Per aquells temps, anar a menjar a la fonda era tot un esdeveniment memorable; qualche casament i altres dies molt

Damià Borràs

Llorenç Porcel

per aquest fet, la cuina d'abans s'ha transformat en cuina *G-astronòmica*.

❖ **BROMES APART**, i entrant en el terreny propi d'aquesta secció, se'ns ha passat pel cap cercar algunes possibles relacions entre alguns dels defensors de la cuina menorquina actual, agrupats en l'associació que du per nom el d'un frare franciscà del segle XVIII, conegut per Fra Roger i aquest frare. Els estudiosos d'aquest cuiner saben que va néixer a

Ciutadella el dia 30 d'abril de 1709 i va morir a la mateixa ciutat l'any 1764, sense saber el dia exacte, després d'haver escrit un llibre que descriu els menjars monàstics i populars. Un servidor, en tant que aprenent de genealogista i comptant amb l'ajut d'Antoni Guasch Bosch, ha pogut concretar els noms dels seus pares i dels seus padrins. Pel que sembla, els padrins tenien una certa posició atès que eren *senyors*, concretament el Sr. Gabriel Olivar i la senyora An-

Mario Faner

Mateu Sastre

tonia Olivar Gomila. A la plana web «genealogia dels menorquins» es pot veure els detall dels seus antecessors i germans, atès que descendents no n'hi ha pel fet del vot de castedat propi de clergues i frares.

En aquest cas, i com és costum, he provat de trobar les relacions de sang dels membres de la secció de genealogia de l'Ateneu de Maó i ha sortit que Antoni Guasch té 74 lligams amb 16 bots mínims, Rafael Aedo té 4 lligams amb 17

bots mínims, en tant que un servidor té 6 lligams directes amb 19 bots mínims, però el que cal destacar és que alguns dels fundadors i actuals membres de l'associació Fra Roger també tenen lligams directes. Aquestes relacions entre els *confreres* posats per ordre alfabètic del primer llinatge (primer posem els lligams i després els bots mínims) són: Damià Borràs Barber (4/17); Pere Fraga Arguimbau (13/14); Antoni Juaneda Carbrisa (9/17); Jaume Mascaró Pons

(24/15); Pau Rotger Triay (39/16); Guillem Sintes Espasa (8/15), Adolf Sintes Sintes (2-17) i Andreu Vidal Mascaró (14/14).

❖ **PROBABLEMENT**, cap d'aquests confreres ha sospitat mai l'existència de parentiu entre ells i Fra Roger i, si disposéssim de més dades, encara trobaríem més connexions.

No vull acabar sense citar a Pere Ballester, autor del llibre «De re cibaria», del que tinc un exemplar de la primera edició, impresa a Maó l'any 1928 i que va ser un precursor de la literatura gastronòmica (sense «G» inicial) moderna a Menorca.

Per coses tan intranscendents com aquesta és pel que serveix la genealogia, tractada per un aprenent com un servidor... I perquè, un dia qualsevol, ens convidin a un panxó del segle XVIII, senzill i monacal i, si pot ser, acompanyat d'un bon vi de la terra.

Miscel·lània Genealògica

MISCEL·LÀNIA DEDICADA A MARIA
MERCADAL PONS (DE AGUINAGA)**Antoni Tudurí**Secció de
genealogia de
l'Ateneu de Maó

Devia ser al primer trimestre del curs acadèmic 1960-1961 quan es va projectar al cine Alcázar de Maó una pel·lícula titulada, crec recordar, «Pasa la tuna». A un temps i a un món on els videojocs i altres entreteniments moderns encara no havien aparegut i la televisió tot just començava a emetre la seva *carta de ajuste*, temps en el quals la principal distracció era donar voltes pel carrer Nou i s'Arravaleta a l'hivern i a l'Esplanada quan feia més bon temps, aquesta pel·lícula va impressionar intensament a un grup d'estudiants del vell Institut del pla del Monestir, que van decidir crear una tuna pròpia. No cal dir que cap d'aquests al·lots tenia la més elemental idea de música en general i d'instruments de corda en particular, però aquestes mancances no eren cap obstacle. Només calia cercar qui els pogués ensenyar. I, per una banda, al carrer Nou hi havia una entitat de caire mig polític on es donaven classes de guitarra i de bandúrria i llaüt, les primeres a càrrec de mestre Cosme Huguet i les segones impartides per mestre Llorenç Sintés i,

per una altre banda, a l'Institut, el catedràtic de Ciències Naturals, Josep Cardona Mercadal, era un músic amb majúscules, bon violinista i ànima del Grup Filharmònic de l'Ateneu de Maó. Quan li vam dir que volíem muntar una tuna estudiantil es va posar més content que un gínjol i es va oferir per donar-nos classes de solfeig, atès que, segons ell, sense una base sòlida no es podia pretendre fer res de bo.

Crec innecessari dir que de solfeig ben poc en vam aprendre, a pesar de la seva dedicació i esforç i dels instruments de corda comprats a can Fiol, just davant de la peixateria, no és que en traguéssim massa qualitat musical, però no va anar el malament que es podia preveure; el dia 23 de desembre la *tuna*, precedida per un saig, va sortir al carrer; per a joia d'alguns i disgust d'altres.

He escrit tot açò, per recordar al professor Cardona (a qui els malcriats estudiants li dèiem *en Pepe es loco*, per la seva vehemència, expressivitat i bonhomia; probablement no va suspendre mai a cap alumne) no va defallir ni tant sols quan, en ple estiu, deixava la caseta de s'altre banda, agafava la barca d'en Reynés i a les cinc o a les sis del capvespre entrava a ca seva, al carrer Sant Fernando, on just a l'entrada, a la dreta hi havia una habitació amb un piano vertical, que era on, caparrut ell, pretenia el que era impossible: ensenyar a qui no volia aprendre.

Però no era d'ell de qui volia parlar, sinó d'una senyora elegantíssima que figurava a un quadre que presidia la saleta. Es tractava de Maria Mercadal de Aguinaga, soprano d'especial qualitat i de la que cal recordar que amb una caparroneria semblant a la del seu fill, va suportar i fer endavant el grup filharmònic que he citat abans durant més de 12 anys en tant que presidenta de la secció de literatura i música. No eren bons temps per a la presència de dones en ateneus i altres bandes, però ella va ser l'única directora d'una secció, la de literatura i música de l'Ateneu, entre 1923 i 1936. A les publicacions especialitzades la citen un munt de vegades, especialment per part de Deseado Mercadal i, darrerament, al tom 19 de la «Enciclopèdia de Menorca», escrit per Gabriel Julià Seguí, dedicat a la música. Aquesta dona s'havia casat en primeres núpcies amb Antoni Cardona Prieto (Maó, 1875+ Tenerife 1909) amb qui va tenir 2 fills: Joan i Josep. Posteriorment es va casar amb un militar de nom Florencio Aguinaga i d'aquí ve el segon nom pel que se la coneixia.

A vegades, aquesta dèria genealògica es

troba amb obstacles de difícil solució. I en aquest cas, mentre la genealogia de la branca paterna de Josep Cardona Mercadal la tenim molt resolta, la branca materna Mercadal la teníem embarrancada just als seus pares, però gràcies a les informacions rebudes avui mateix d'Arturo Bagur i, sobre tot, de Margarita Mercadal, sense deixar de banda la constant col·laboració d'Antònia Cardona de la Biblioteca de Maó, hem pogut remuntar aquesta línia fins a orígens: el primer Mercadal del que tenim constància és Miquel Mercadal casat, probablement a Ferreries, amb Maria Arlès devers 1558. Del llinatge Pons, el més freqüent a Menorca, no ho tenim prou clar, però tot s'aclarirà.

En qualsevol cas, els lligams de Maria Mercadal Pons d'Aguinaga amb els tres membres habituals de la secció genealògica són 10/19 (Rafael Aedo); 34/15 (Antoni Guasch) i 1/23 (Antoni Tudurí); però avui cal destacar que els lligams de sang amb la cupletista Pilar Alonso són 11 lligams amb 22 bots mínims, mentre que el baríton Joan Pons Alvarez té 11 lligams i 16 bots. Òbviament, Arturo Bagur Mercadal ens guanya a tots, atès que només té 4 bots, probablement els mateixos que Margarita Mercadal Mercadal, la nostra informadora, encara que d'aquesta darrera ens falten dades.

Per cert, no sé si Gabriel Julià Seguí sap que té 8 lligams directes de sang, amb 17 bots mínims. Si no ho sabia, ja ho sap. Gràcies, mestre.

PACO RAMONELL

Antoni Tudurí

Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

Dedicada al senyor Paco Ramonell (Francesc Seguí i Coll), fundador de l'escoltisme a Menorca, fotògraf i home de bé.

El dia 26 de febrer de 1960, data absolutament exacta, un servidor de vostès, en nom dels altres estudiants del cinquè curs de batxillerat va intentar pactar amb el catedràtic de Matemàtica Jaume Mir Seguí una treva docent per tal de poder anar als funerals i enterrament de Sr. Paco Ramonell, que havia mort a es Castell a l'edat de 95 anys. La postura d'en Miroto, tal com el coneixiem els estudiants, va ser totalment negativa i intransigent, quedant la meua proposta com a fum de formatjada, és a dir, en no res. La classe va seguir el seu curs i el pobre Sr. Paco va ser acomiadat i enterrat sense la nostra presència.

Si qualcú més jove no sap qui era aquest personatge, li convindrà seguir llegint aquestes retxes.

Fent enrarrere en el temps, recordaré que al vell Institut del pla del Monestir, just acabades les primeres escales, hi havia un gran finestral amb un rellotge de paret al fons i a la part de la dreta una petita campana (per cert, que se n'haurà fet d'ella?) que anunciava l'hora de començar i acabar les classes. Devers els anys 50, apart del conserge Sr. Antònio, Moragues, algunes vegades qui

tocava aquesta campana era un senyor de molt avançada edat i que, un cop a l'any, ens feia seure a les escales que hi havia al primer replà del pati on hi havia un pou (o cisterna) i els «excusats» i allà feia una foto de grup de cada curs.

Aquest personatge vivia al carrer Stuart des Castell amb una germana fadrina i entre els estudiants corria la veu de què havia estat un dels fundadors del moviment escolta de Menorca cap allà l'any 1912, dada que s'ha pogut comprovar consultant la «Revista de Menorca», on consta que actuava com a professor de gimnàstica ja l'any 1912. D'acord amb les informacions rebudes

de Marga Bennassar Félix, figurava com a professor auxiliar de la càtedra de gimnàstica. A l'arxiu de l'Institut Joan Ramis i Ramis, consten les següents dades:

«Se halla en posesión de la Medalla de Honor concedida por la Junta Central de Extensión universitaria, por la persistente labor en pro de dicha institución como profesor de Gimnasia, según comunicación expedida por el Sr. Presidente de la misma, con fecha 11 noviembre de 1909.

Instructor especial de Gimnasia de la Tropa de esta ciudad de los «Exploradores de España», desde el año 1912 al 1917 inclusives.

Y en marzo de 1925 fue confirmado en dicho cargo por el Consejo Nacional, continuando en la actualidad en el desempeño del mismo, según comunicación expedida por el Sr. Presidente del Consejo de Alto Patronato de Mahón, con fecha 17 de agosto de 1926».

Com a detalls familiars, cal destacar que son pare era mestre d'escola i un conco seu sembla que va ser director del diari «El Bien Público». Una altra curiositat és que el sobrenom *Ramonell* correspon al primer llinatge de la seva besàvia paterna, Catalina Ramonell Benjam. Aquest llinatge Ramonell prové de Ciutadella i l'antecedent més antic que hem trobat és Francesc Ramonell, casat en data 12/01/1603 amb Antònia Triay a Ciutadella, sent, probablement, d'origen mallorquí.

Vull aprofitar l'avinentesa per mencionar que el moviment escolta menorquí (conegut com a «Exploradores de

España» en castellà i com «els boys» en la llengua plana) va patir diverses peripècies, especialment a partir de l'any 1939, per raons òbvies, i recordar que la primera reinstauració va ser l'any 1953, quan un grup d'estudiants de l'Institut instruits per un alferes de milícies universitàries, van fer la promesa escolta a Maó. I és bo recordar els noms d'aquests estudiants: per ordre alfabètic eren, si no vaig errat, Fernando Alejandro Roig, Álvaro Cardona Bendito, Santiago MasPOCH Rita, Tomàs Vidal Bendito, Josep Miquel Vidal Hernández (*el gafas*) i Josep Vives Campomar. Hereus efimers d'aquest sextet van ser un grup de 4 cadells, entre els quals es compta qui escriu aquesta miscel·lània.

A l'època moderna es va posar el nom «Paco Ramonell» a l'agrupació creada a Maó l'any 1992, però vull ressaltar que la recerca de dades d'aquest personatge ha resultat molt laboriosa. La foto que il·lustra aquesta plana és feta per un destacat fotògraf, Toni Vidal, devers l'any 1955, quan Paco Ramonell ja tenia 90 anys fets, atès que havia nascut a Maó el dia 15/12/1864, morint, com ja s'ha dit a Castell en data 26/02/1960.

Acabant, com sempre, els membres de la secció genealògica tenim un munt lligams de sang, que no citarem, però avui caldrà destacar que, almanco tres dels escoltes dels anys 50 tenen les següents relacions: Fernando Alejandro Roig: 2 lligams directes amb 17 bots mínims; Alvaro Cardona Bendito, 6 lligams i 16 bots i Tomàs Vidal Bendito, 2 lligams amb 15 bots mínims.

Don Jaume Mir Seguí (*Miroto*; 2 lligams i 21 bots) va impedir, amb un criteri just, la nostra assistència al funeral, però no ha pogut obstaculitzar el nostre record.

LA CENTENÀRIA

Antoni Tudurí

Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

Hi ha fets que permeten fixar dades atribuïbles a una capacitat memorística concreta. Hi ha qui diu que un servidor sembla (dic «sembla») que té una certa capacitat per a recordar fets, circumstàncies i persones un poc per damunt de la mitjana de la gent. No és ben bé així; el que passa és que cadascú dels humans no autòmats té unes característiques que el poden diferenciar dels altres mortals.

Dic açò per recordar que el dia 17 de gener de 2003 (data exacta, atès que era el dia del meu sant patró i Diada nacional de Menorca), vaig tenir la gran satisfacció de conèixer l'home que, per aquelles dates, era la persona de més edat del món conegut. Era, com ja he dit, el «rècord Guinness» de la humanitat, en Joan Riudavets Moll que gaudia de 113 anys de vida amb una memòria prodigiosa que li permetia parlar dels seus records d'infantesa i joventut. Va ser un capvespre de bona memòria que em va rebre a ca seva, acompanyat de la seva filla Paca. Els motius de la meua visita no vénen a compte -potser un altre dia en podrem parlar-, però sí que puc afirmar que les converses, el moscatell i els pas-

tissets amb els quals em va obsequiar m'han fet pensar en la gent de Menorca que ha assolit edats moltíssim avançades. Sense anar massa enfora, la meua àvia paterna, na Nina *Caramuixa* (Catalina Sintes Gomila) havia arribat als cent anys i prop de mig (Maó 13/08/1873-Es Castell 04/02/1984), fet no massa habitual per aquells temps.

Però no és de la meua àvia ni de Joan Riudavets de qui volia parlar avui. Més tost, la meua intenció era rememorar a una persona que va viure la curiosa xifra de 101 anys i 101 dies i que no és altra que Francisca Seguí Vila, coneguda com *madona de Sa Marjaleta*, per mor de la seva llarga estada de més de 30 anys a aquest lloc, nada a Ciutadella el dia 07/04/1813 i traspasada el dia 17/07/1914, també a Ciutadella.

◆ AQUESTA DONA (sense voler, és clar), ha estat l'origen principal, del fet que ara jo l'estigui rememorant. I crec que cal donar una explicació, com deia el vell actor Manolo Isbert a la pel·lícula *«Bienvenido, Mister Marshall»*. I l'explicació no és altra que aquesta dona va tenir, entre una àmplia descendència, un nét que va ser un capellà, historiador i arxiver del Bisbat de Menorca, el prevere Rafael Bosch Febrer, que l'any 1914 va escriure un interessant document relatiu a aquesta dona i la seva família. Com a curiositat voldria afegir, com diu Francesc Pons, que la mare de Francisca Seguí,

Antònia Vila, va morir a 99 anys i 8 mesos i que la seva germana Antònia va morir amb 98 anys, un any després d'ella. Una altra curiositat és que era nebodera per part de mare del primer bisbe de Menorca (després de la restauració de la diòcesi) Antoni Vila i Camps.

Es dóna el fet, afortunat òbviament, que un jove descendent d'aquesta branca, arran de la lectura de l'opuscle del beneficiat de la Catedral i arxiver li va entrar la llavor (virus en diria jo) de la genealogia, que un cop germinada i prou arrelada mitjançant la feina fosca i continuada de rastrejar i transcriure papers i arxius, ha fructificat en un gran arbre de la genealogia menorquina actual.

Estic parlant d'Antoni Guasch Bosch que és, amb tota seguretat i a parer meu, el més destacat representant d'un grup d'aficionats a la genealogia menorquina. La troballa d'aquesta publicació del seu avantpassat el va introduir en aquest camp d'estudi que requereix una gran dosi de paciència. Quan el vaig conèixer, ara ha fet quatre anys, ja disposava d'un arxíu de més de 84.000 menorquins (i menorquines, és clar) prou ben documentats, arxíu que al dia d'avui ja sobrepassa les 145.000 fitxes, i que va creixent a un ritme prou viu. Fa un segle trobar

una persona centenària era tot un esdeveniment, però ara, just entrat el segle XXI, el nombre de centenaris menorquins és considerable. I que sigui per molts anys.

Com potser he dit massa vegades, la genealogia no és altra cosa que una hu-

mil parenta de la Història, però que ens permet complementar els treballs dels especialistes (que a Menorca n'hi ha molts i molt bons) i difondre entre el gran públic l'existència de persones i fets de capital importància en el desenvolupament històric de la nostra col·lectivitat, petita en nombre però gran pel que fa a les persones i als seus fets i, per damunt de tot, trobar les relacions familiars de la gent d'origen

menorquí.

Acabant com quasi sempre, amb relacions i «bots», val a dir que Joan Riudavets Moll presenta 89 lligams directes amb 13 bots, el que vol dir que era fill d'un cosí en cinquè grau; Na Nina *Caramuixa* (Catalina Sintes Gomila) té 39 relacions directes, amb 18 bots mínims, el que vol dir que era neta d'una cosina en setè grau, i cal destacar Antoni Guasch Bosch que només té un lligam directe, però amb només quatre bots, atès que és un rebesnét de *madona de sa Marjaleta*.

Miscel·lània genealògica

ANTONI MULET ORFILA, PINTOR I PROMOTOR URBÀ

Antoni Tuduri

Secció de
Genealogia de
l'Ateneu de Maó

Va ser l'any 1894 que es va estrenar «*La verbena de la paloma*» amb lletra de Ricardo de la Vega i música de Tomàs Bretón, una de les sarsueles més conegudes pel gran públic, potser per allò de «*una morena y una rubia, hijas del pueblo (sic) de Madrid...*», on l'apotecari D. Hilarión explicava al seu amic D. Sebastián les virtuts del progrés i aquest D. Sebastián deia allò de «*las ciencias adelantan que es una barbaridad, una brutalidad...*».

♦ VAL A DIR que aquesta al·lusió a una sarsuela podria tenir una clara relació amb un disc (que vaig comprar fa poc temps a una botiga de revenda de llibres, discs i altres elements més o manco culturals, a la Travessera de Gràcia de Barcelona, al mòdic preu d'un euro) i a aquest disc (LP que en deien abans, o vinil com diuen els *moderns*) el paper del *sereno* el cantava un tal Oscar Pol (maonès pel que sembla) a qui estic seguint sense massa èxit. Si per un casual algun lector em pot passar dades d'aquest baix cantant, li estaré prou agraït.

Em disculpareu la deriva, però no era aquesta la meua intenció; el que jo volia expressar és que el *Gran Hermano* de Georges Orwell és tan omnipresent que avui en dia

ja té nom propi (que no citaré per tal de no donar cap pista, ja ens entenem...) i tothom sap que comença per G i que, fem el que fem, aquest G.G. (Gran Germà) ho sap i, a més, sap on som. I, inclús, qualsevol carrer, plaça o indret de qualsevol ciutat, vila, poble o lloc per on pugui passar un vehicle tot estrany, dotat de periscopis i altres estris òptics i electrònics, el podem visualitzar, com en diuen ara (el carrer o la casa, no el vehicle) entrant a l'espai sideral del dit Gran Germà.

A qualsevol carrer, plaça o lloc? No exactament. A l'igual que els còmics d'Astèrix, sempre hi queda una aldea on el prepotent centurió romà no hi pot arribar, encara que només sigui de moment.

I aquest és el cas de certs carrers o carretons per a on no pot circular el vehicle abans citat. Per exemple, si l'ajuntament instal·la uns bil·los, ben posats, el vehicle espacial no pot passar i, per tant, no pot fer d'espia del Gran Germà. Mireu, sinó, el carrer d'Alaior a Maó o el carrer Que no passa de Ciutadella. Però açò no només passa a Me-

norca; també es dona el cas a Barcelona, especialment a aquelles vies urbanes que es denominen passatge". I un d'aquests duu el nom d'un personatge que m'ha dut a utilitzar una excusa per a poder citar a un maonès totalment desconegut per a un servidor, pintor de professió (no de *brocha gorda* que diuen en castellà), sinó de pinzell fi i que va tenir una escola d'ensenyament de futurs artistes pintors.

Es tracta d'Antoni Mulet i Orfila, nat a Maó devers l'any 1821 i que va morir a Sant Gervasi de Cassoles (municipi annexionat a Barcelona devers 1923) l'any 1882, casat dues vegades, amb 5 fills del primer matrimoni i 9 del segon. L'origen menorquí el tenim ben documentat, però ens ha costat bastant el seguiment de la seva descendència. Aquesta branca del llinatge Mulet s'ha perdut a Barcelona, atès que només hem trobat dades de descendència femenina que m'ha conduït fins al Sr. Oriol Comas Valsells amb qui he pogut conversar sobre el seu avantpassat.

♦ ANTONI MULET I ORFILA era fill d'Antoni Mulet Llambías i de Josepa Orfila Escrivà, casats a Maó en data 22/02/1815, sent el primer Mulet, que hem trobat Joan Mulet Vilena, casat a Maó amb Anna Mesa Canaves en data 29 de maig de 1758, fill de Claudi Mulet i de Francisca Vilena, nat a una ciutat francesa anomenada Nevers. A l'acta de casament diu que era fill de Claudi Mulet i de Francisca Vilena. Cercant aquest matrimoni els hem pogut localitzar a Nevers (regió de la Borgonya, al centre de França) i,

per tant, és versemblant que l'origen francès d'aquesta saga sigui correcte (el llinatge de la mare és, a França, Vilain i la seva transcripció fonètica es transforma en Vilena). Cal recordar que per aquelles dates Menorca era sota la dominació gala (1756-1763) i, per tant, Joan Mulet devia ser un súbdit del rei Lluís XV que va quedar a la nostra illa, ja que consta la defunció, a Maó, d'un Joan Mulet l'any 1776.

Pel que sembla, el fet de que aquest passatge barceloní dugui aquest nom no és degut ben bé a la seva categoria artística, que devia ser prou bona, almanco pel que fa a l'ensenyament de l'art pictòric, sinó a que, amb una visió de futur molt destacable, va ser que va demanar i obtenir el preceptiu permís municipal del poble de Sant Gervasi de Cassoles per poder urbanitzar (avui pot semblar un verb irregular i imputable judicialment) devers l'any 1870, de manera que ben entrat el segle XXI és un dels passatges o carretons urbans de més encant de la ciutat de Barcelona.

Seguint el costum d'aquest espai i considerant les activitats artístiques d'Antoni Mulet, he cregut oportú cercar les seves relacions de sang amb altres artistes menorquins. Amb el pintor Francesc Hernández Monjo hem trobat 1 connexió directa, amb 13 bots; amb el també pintor Pasqual Calbó Caldés, una connexió directa de sang amb 18 bots mínims, mentre que amb els escultors Jaume Otero Camps i Torquat Tasso Nadal les relacions directes són una i dues, amb 19 i 18 bots mínims, respectivament.

AL MESTRE DEMON (LLORENÇ TORRES NIN), PIONER DE LA MÚSICA DE JAZZ A ESPANYA

Antoni Tudurí

Secció de

Genealogia de

l'Ateneu de Maó

Ara que ni Gabriel Marquès Orfila (*en Biel es xurron*) ni Joan Abril Petrus (*en Nito es curro*) ja no són entre noltros, puc rallar d'un fet no gaire freqüent as Cau i que no era altre que certes nits d'hivern, amb pluja i tramuntana, quan la poca parròquia habitual havia abandonat la cova de Cala Corb, es donava un fet extraordinari, que no era altre de que *es curro*, en vés d'abandonar el tabalet on seia, com aquell que no vol la cosa, es posava a acompanyar amb la seva guitarra a algun que altre *perdulari* prou inspirat i, miraculosament, la vetllada s'anava allargant fins a altes hores, repassant boleros, havaneres, tangos, valsets i altres cançons antigues amb un sentiment nostàlgic fora mida.

Aquesta recordança ha brollat a causa d'un article escrit per un dels més destacats periodistes i crítics musicals de la Barcelona dels anys d'entre guerres -Sebastià Gasch- article obituari publicat al diari «ABC» de Madrid l'any 1967 i dedicat a la memòria del Mestre Demon.

Entre d'altres coses, Gasch diu: «[En el cafè Catalán de la Rambla de Santa Mònica]... de madrugada, cuando solo quedaban los parroquianos fieles, Demon se ponía al piano y tocaba para ellos canciones de mar y de alcohol, que acababa de escuchar de los labios de marinos sue-

cos, de marinos holandeses, con los rostros empapados de sol y en los ojos todas las nostalgias. (...) Muchas obras del maestro Demon se hicieron famosas y entre sus notas quedó fuertemente apriionado el aire de la Barcelona de la primera trasguerra. Incluso hubo una que Josephine Baker incorporó a su repertorio. Demon era uno de los decanos del jazz barcelonés. La orquesta que él fundó, la Demon's Jazz fue el primer conjunto que dio poderoso impulso a los nuevos ritmos en Barcelona». No solament la Baker va incorporar una obra del mestre Demon, també Carlos Gardel cantava un tango musicat per Demon: «Por un cariño», i tantes altres músiques...

Quan vaig arribar a Barcelona l'any 1961, recordo haver sentit rallar d'aquest

músic menorquí que, pel que semblava, havia estat molt conegut al món musical del cap i casal de Catalunya. Val a dir que cada vegada em costa més esforç escriure damunt personatges menorquins en perill d'oblit popular, però he provat d'esbrinar detalls de la seva biografia i, com ja és habitual, he tingut de seguir el camí invers; és a dir, començar cercant la seva defunció a Barcelona, veure on i quan va néixer i fer camí cap amunt. Per cert, localitzar el seu naixement no ha estat possible, de moment. Fa més de dos mesos que estem esperant dades del Registre Civil de Maó i des de Barcelona no es poden fer milacres. Ja es sap que «*las cosas de palacio van despacio*». Que hi farem! No obstant, els arxius del Registre Municipal de Maó ens han ajudat a quadrar dades de la branca Nin. D'aquests documents es dedueix que Mestre Demon, com es coneixia a Llorenç Torres Nin, havia nascut a Sant Lluís el dia 15/07/1887 i que va morir, el dia 22/12/1964, als 78 anys d'edat. Era fill de Vicenç Torres (probablement d'origen eivissenc i habitant des Castell, però sense cap garantia) i de Catalina Nin Gomila, dels que no hem pogut trobar l'acta de casament i, per tant, no podem confirmar amb total seguretat els orígens paternals, però sí els materns: els avis per part de mare eren Llorenç Nin Quintana, de Maó - encara que d'origen ciutadellenc- de 23 anys, i Catalina Gomila Mercaçal, de Sant Lluís, de 24 anys, casats a Maó en data 13/10/1863.

I, qui era aquest home? Simplement, va ser un destacat pianista, arribat a Barcelona no es sap exactament quant i que

va ser un dels músics més coneguts i celebrats de l'època, ànima de la vida nocturna barcelonina al llarg de més de 50 anys, en temps de monarquia borbònica, dictadura *primorriveriana*, república, guerra civil i dictadura franquista. Tot ho va veure, viure i patir amb la batuta a la mà, la ploma sobre el pentagrama i les mans damunt el teclat del piano. A l'article que he citat més amunt, es pot llegir: «*Por encima de todo Demon era hombre de grandes amistades, de sinceras amistades. Sus abrazos eran legendarios y legendario era su entusiasmo, un entusiasmo comunicativo y su optimismo un optimismo a prueba de bombas, y su inquietud, una inquietud perpetuamente renovada*». Polit i emotiu, molt polit i molt emotiu.

Un altre detall anecdòtic és que Francesc Sanuy, forneller d'adopció, que va ser director general de les Fires de Mostres de Barcelona i de Madrid, a més de conseller de Comerç i Turisme de la Generalitat de Catalunya, a les seves recentment publicades memòries diu, textualment, referint-se a un viatge comercial a Nigèria a l'any 1964: «...I als animadíssims locals del port d'Apapa (Lagos), on venien com a discos autòctons els *high life* del Mestre Demon Jazz de Barcelona». Ves per on, un santlluier el feien passar per músic africà!

Pel que fa als *bots* entre ell i Pilar Alonso, la cupletista, són només 10, mentre que amb Antoni Guasch són 13, amb un servidor, són 19 i amb Rafael Aedo, són 20.

La secció de Genealogia de l'Ateneu de Maó desitja un bon Nadal a tots els lectors.